

SCHILLER L., SZ. FEHÉRVÁROTT
„a szép menyasszonyhoz.”

A párisi és lyoni krach

következtében több ottani legelőkelőbb gyárosnak összes gyártmányukat

teljes végeladás

végett átvettém.

	l. sz. ár	most csak
4000 rf legj. minős. brünni gyapjuszövet	4.—	1.35
5000 db lf. lyoni bez. gobelin-ágyterítő	6.85	2.85
3000 „ 2/4. nagys. francia utazó-plaide	8.60	3.95
200 vg lgf. francia gyapot-kamgarn a leguj. minták 1/4. széles 1 nadrág és 1 mellénynek „2 rf összesen”	8.50	2.40
3000 rf 1/4. szél. legf. Marsaili doubleterno a legujabb színekben	—	—
50 vg jutte-szőnyeg a legsz. minták rfe	—	—
65 „ szélesebb	—	—
5000 db jó minős. oxford ing	—	—
5000 „ lf. karton, v. feh. chiffon ing	—	—
5000 „ lf. f. madap. v. fr. zeph. ing	—	—
10000 „ lf. f. háló-csapat g. himzéssel	—	—
10000 „ feh. női ing legj. minőségű óriási gyoles vagy chiffon	—	—
Több ezer db kis feh. ing újszülött.	—	—
3000 db lgf. eleg. disz. nyerszőnyeg alsóruha „még eddig soha nem létezett potom áron”	—	—
10000 „ fin. fehér chiffon alsóruha szép plüssé todorral smajdnem ingyen	—	—

Kapható **SCHILLER L.-nél**

„a szép menyasszonyhoz”

vászon és divat-nagykereskedő Sz. Fehérvárott.
Csomagolás ingyen. 450

Vidéki rendelmények azonnal teljesítettek.

St. Radegund

hideg víz-gyógyintézet

Stájerországban, 2 órányira a gráci vasút-állomástól.

Gyógy-idény márczius 1-től november közepéig.

Künerítőt a körülményekről és az árakról egy „házi rendben”, mely kívánatra (díj nélkül) megküldetik.

476 Dr. Nooy, az intézet vezetője.

A FRANKLIN-TÁRSULAT

magyar irodalmi intézet kiadásában (Budapest, egyetem-utca 4-ik szám) megjelent és minden könyvárusnál kapható:

KERTÉSZET KÉZIKÖNYVE.

Tűzetes utasítás

a konyhakertészet, virágmivélés

és gyümölcsstenyésztes körében.

A legujabb kutyfók után

írta

GALGÓCZI KÁROLY.

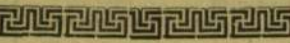
Átnézte és jegyzetekkel bővítette

Dr. FARKAS MIHÁLY.

Negyedik kiadás.

Ára füzve 80 krajczár.

Kételkedve kérdi némely beteg önmagától: melyik gyógyszerhárdemnek lehet hűbélő nála? Ez nagy ártalom és veszélyes ártalmat fejt; a beteg választ a legtöbb esetben épen — a legrosszabbat! A ki az ilyen csalódást a háza nála párt elkerülni akarja, annak tanácsoljuk, hogy Görtschek Károly cs. kir. egyetemi könyvárus-tól Bécsben (Fotvántér 6.) hozassa meg magának a »Betegvárás« című könyveket, mert abban a legjobbaknak bizonyult gyógyszerek tárgyaláson és kimerítően vannak ismeretve, úgy hogy minden beteg teljes nyugalommal bírhat és a legjobbat választhatja magának. A fentebbi már 29 kiadást ért könyvcsokor ingyen és bérmentve küldetik meg a megrendelőnek, tehát nem okoz több költséget, mint 2 krajczár a megrendelő lapért, mely magyar is lehet.

HOFF JÁNOS cs. kir. udv. szállító urnak, kir. kereskedelmi tanácsos, a koronás arany érdemkereszt tulajdonosa, a főbb porosz és német rendek lovagjának Hoff János-féle maláta-kivonat feltalálója s egyedüli készítőjének. Európa legtöbb fejedelmének udvari szállítója. **BÉCS.** Gyárhelyiség: Grabenhof 2. Iroda és gyári raktár: Graben, Bräunerstrasse 8. sz.

Freistadt, 1881. márcz. 21.

Tekintetes ur!

Az ön Hoff János-féle maláta-kivonat egészségi sörének az én maláta-köhögésmet illetőleg igen kitűnő hatása volt, s felkérem részemre utánvételt melletten ezen sörből ismét 13 palaezkkal s 2 zacskó maláta-cukorkát küldeni.

Wanka Tivadar,

cs. kir. őrnagy.

Hivatalos gyógy-jelentés.

Berlin, az új lakanya körháza a tűzér-utczában.

A kitűnő Hoff-féle maláta-kivonat egészségi sörnek, mely a sebesülteknek oly jót tett, hogy azok azt nem örömsen nélkülözik, egy újabb szállításáért kéri önt fel az ápoló hölgyek nevében

Roos, miniszter.

Gyógy-jelentés.

Tekintetes ur! Nem mulasztatom el ez alkalommal önnek tudomására jutni, miszerint ön az ön maláta-sörét már fél év óta a legjobb sikerrel használja gyengeségi állapota és köhögése ellen; mert míg ön már évek óta őszszel és tavasszal, daczára annak, hogy egész patika gyógyszereket fogyasztott el: mégis a leggyötrőbb köhögéstől kinezottatott s ereje egészen elfogyott a maláta-sör használata óta minden köhögéstől ment, s erőteljes kinezést nyert. Továbbra is fel fogja használni. Jelen bizonyítványomat azon megjegyzéssel állítom ki, miszerint ön a maláta-sör használatahoz igen kétérdő nyultam, most azonban annak hatásáról pártolója lettem.

Kérem 58 palaez maláta-kivonat egészségi sör és 12 zacskó maláta-mell-cukorkának a megküldését

S.-A.-Ujhely, 1881. máj. 11.

Tisztelettel

Gross Róbert,

az osztrák-magyar északnyugati vasut inspektor.

Hoff János-féle füzlet

Magyarország számára:

Budapest, zsibárus-utca 7.

A főpostával szemben.

A FRANKLIN-TÁRSULAT
magyar irodalmi intézet kiadásában Budapestben (egyetem-utca 4-ik szám) megjelent és minden könyvárusnál kapható:

GYULAI PÁL KÖLTEMÉNYEI.

MÁSODIK BŐVITETT KIADÁS.

A KÖLTŐ ARCZKÉPEVEL.

Ára füzve 4 forint. — Diszkötésben 5 frt 50 kr.

Legujabb füzet.

1882. márczius. **63-ik sz.** Ára füzve 1 forint

BUDAPESTI SZEMLE

a M. Tud. Akadémia megbízásából

szerkeszti

GYULAI PÁL.

TARTALMA:

- I. AZ ERDÉLYI SZÁSZOK KÉRDÉSÉHEZ. — Marczali Henrik-től.
- II. A 90-ES ÉVEK REFORMESZMÉI ÉS ELŐZMÉNYEIK. (II.) — Concha Gyözötől.
- III. ADALÉKOK A TULAJDON TÖRTÉNETÉHEZ ÉS ELMÉLETÉHEZ. — Medveczky Frigyes-től.
- IV. A BÁRÓNÉ LEVELEI (II.) Eredeti beszély. — Pálffy Albert-től.
- V. LÉNAU MIKLÓS ÉLETÉBŐL. — Sonnenfeld Zsigmond-tól.
- VI. A HOLLÓ. Költmény. — Poe Edgar után, angolból. — Lévy József-től.
- VII. STATISZTIKAI SZEMLE. — Földes Bélától.
- VIII. ÉRTESETŐ: Vargha Gyula: Dalok. —, Reinke J. és Rodewald H. Studien über das Protoplasma. Dezső Bélától. — Két utazási munka az erdélyi részekről. s.-r. — Dr. Schenzl Guidó: Adalékok a magyar koronához tartozó országok földmagszassági viszonyainak ismeretéhez. Lengyel Istvántól. — Még egyszer a vajvidékelemről és fogyasztási adókról. Hunfalvy Jánostól. — Nyílt levelek a szerkesztőhöz. — Schwickertől és u.-f.-től.

BUDAPESTI SZEMLE, mely eddig évenként hatszor jelent meg, 80—90 lnyvi tartalommal, 1881 január 1-től kezdve havi szemlévé változott át s megjelent évenként tizenkétszer 120 lnyvi tartalommal, az eddigi előfizetési ár mellett.

A Budapesti Szemle tájékozni igyekszik a magyar közönséget az eszméről, melyek világszerte foglalkoztatják a szellemeket s mintegy közvetítő kíván lenni egyfelől a szaktudomány és a művelt közönség, másfelől a hazai és külföldi irodalom közt. E mellett az újabb folyamban szélesebb tért nyit a nemzetgazdasági közleményeknek, a m. t. akadémia nemzetgazdasági bizottságától támogatva.

Megjelen évenként tizenkétszer 10 lnyvi havi füzetekben. Előfizetési ára bérmentes küldéssel egész évre 12 frt, félévre 6 frt.

Minden egyes füzet külön kapható: ára 1 frt.

Az előfizetési pénzek az alulírt társulat kiadó hivatalába küldendők be, vagy a könyvárusokhoz, a kik szintén föl vannak hatalmazva elfogadásukra.

Franklin-Társulat,

magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapestben

A JANGADA. NYOLCZSZÁZ MÉRTFÖLD AZ AMAZONON.

ÍRTA

VERNE GYULA.

KEPEKKEL.

Ára füzve 2 forint.

Előfizetési feltételek: **VASÁRNAPI UJSÁG** és egész évre 12 frt POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt: 1 félévre --- 6 *
Csupán a **VASÁRNAPI UJSÁG**: egész évre 8 frt félévre --- 4 *
Csupán a **POLITIKAI UJDONSÁGOK**: egész évre 6 frt félévre --- 3 *
Külföldi előfizetésekre a postaiilag meghatározott viteldij is eszolandó.

11-ik szám 1882. **BUDAPEST, MÁRCZIUS 12.** XXIX. évfolyam.

I. MILÁN KIRÁLY.

Enő 6-án a szerb fejedelemség királyságnak jelentette ki magát. A szkupstina általános lelkesedés közt proklamálta fejedelmét királynak, kinek, mint ilyennek, ezentul *I. Milán* lesz a neve.

Régen rebesgették, tudtuk, hogy Milán e tárgyban járta meg Berlint, Bécsot, — mégis volt e tényben valami meglepő, a mennyiben közvetlenül előtte senki se beszélt róla s a szerb politikai körök, úgy látszik, gondoskodtak arról, hogy időnek előtte ki ne szivárognon a dolog, hanem egyszerre kész tény gyanánt álljon a világ előtt.

Nem lesz érdektelen e pillanatban egy kis visszapillantást vetnünk Szerbia legközelebbi multjára a most királylyá lett fejedelem uralkodása alatt.

1868 juniusában váratlan hír lepte meg Európát. Obrenovics Mihályt, a művelt, lelkes, közszeretben álló szerb fejedelmet Topsisderben meggyilkolták. Voltak-e a gyilkosságnak egyéb politikai indokai is, avagy csak az, hogy némelyek a Karagyorgyevics-családot akarták visszaültetni az Obrenovicsok fejedelmi trónjába, a hosszú pörből, melynek egy része, a Karagyorgyevics-család fejének kihallgatásával épen Budapestben folyt le, még maig sem derült ki teljesen.

Annai bizonyos, hogy a fejedelemséget a szomorú eset nem csekély zavarba ejtette. A megölt fejedelemnek gr. Hunyady Juliával kötött házasságából nem volt egyenes utódja. De ő már életében második-unokaöccsére, Milánra vetette szemét, mint családjának egyetlen férfi sarjadékára. Milán Obrenovics Milostól, Efraim fiától származott, — ki a dinasztia alapítójának, az öreg Obrenovics Milosnak fivére volt. Efraimnak, kit fejedelmi testvére gazdag javadalmakkal látott el, nagy uradalmi voltak Romániában. Rendesen Bukarestben lakott, hol fiát, Milost meg is házassítá, nőül vetetvén vele egy gazdag oláh bojárnak, Katargiunak Mária nevű leányát. E házasság, melyből Milán származott, nem volt boldog. Milos néhány év mulva meg is halt, özvegye pedig, miután Kuza román fejedelemmel rossz hirbe keverte magát, a fejedelem elűzése után Bécsbe költözött, mig egyetlen gyermekét, Milánt, Párisba küldé nevelésbe.

Itt érte nagybátyja halálának híre, s a fel-

szólítás, hogy siessen haza, elfoglalni a megürült fejedelmi széket.

Szerbiában ez alatt egy háromtagu kormány (Blaznavacz, Garasanin, Riszties) vezet ideiglenesen az ország dolgait, egyuttal a gondnoki tisztet is viselvén a még kiskoru s tanulmányainak élő fejedelem fölött, ki csak 1871. szept. 18-án töltvén be 18-ik évét, mint nagykoru fejedelem csak ekkor foglalhatta el trónját s vehette át a kormányzatot, s viselte azt, a nehéz körülményekhez képest elég ügyesen, igyekezvén beváltani Párisból visszatértekor a

szkupstina előtt fogadott szavát, hogy noha még ifju és gyenge, de minden ereje és tehetsége arra lesz fordítva, hogy népét boldoggá tegye.

Az alkotmányos államok mintájára rendezte országát, melyben szabad a vélemény s a nemzet szabadon választott képviselői adnak kifejezést a nép kívánalmainak s a többségből alakult felelős kormányval hajtattják azokat végre. S a számos kormányválság mellett is, melyeknek Szerbia Milán trónralépte óta kitéve volt, a nemzet sokat haladt ugy anyagi, mint szellemi tekintetben, s megindult benne

I. MILÁN KIRÁLY.

az átalakulás ama folyamata, mely mig egyrészt hivatva volt Szerbiát a mivel államok sorába emelni, másrészt a nemzeti önértetést fejlesztvén, megérlelé azt függetlensége kivívásának nagy föladatára.

A dolgok ez irányban odáig fejlődtek, hogy az 1875-ki hercegvainai lázadás után nyomban következett a Törökország ellen indított háború. E háború nem folyt szerencsésen. Ugy Milán, mint a muszka fővezér, Csernajeve, dicső vereségeikkel tették magokat halhatatlanokká. De azért itt is igaz maradt a közmondás, hogy az nevet legjobban, a ki utoljára nevet. Az oroszok által a török ellen sánczoltélkül előre küldött Szerbia az orosz-török háború közbejöttével megnyerte teljes függetlenségét a portától, elérte azt a célt, melyért fegyvert emelt, sőt határait is tetemesen kiterjeszté. Milán fejedelemnek királyvá kikiáltása már akkor szóba jött, sőt Csernajeve katonái által ki is kiáltatá, — azonban az európai diplomácia akkor még nem látván megérettnek az ügyet, az egész annyiban maradt s a szerb királyságot inkább csak szerb «királyhatámságnak» jelezte a fursaságokon mulatni szerető közvélemény.

A mostani eredmény azonban megmutatta, hogy nem minden mondható igazán nevelésnek, a mit első pillanatra annak vagyunk hajlandók tartani. Szerbia «fészkelődése» megtermé Szerbia függetlenségét, aszerb «ábrándok, tarka vágyak» beteljesültek s Milán elnyeré a koronát. A sürgöny, mely ezen, ha a nagy világra nem is, de Szerbiára nézve mindenesetre nagy eseményt jelent, így hangzik:

«A szkupstina ma királyvá proklamálta a fejedelmet, aztán a fejedelemben ment, hogy tudassa vele a nemzet akaratát, ki azt válaszolta, hogy teljesíteni fogja azt.»

I. Milán király még ma is fiatal ember, csak 29 éves. 1875 ben nősült, a mikor is nőül vette Kecko duszadag orosz ezredesnek egyetlen leányát, Natáliát, ki Romániában és Besszarábiában nagy területű uradalmak örököse s még a görög császár Komnén-családból származtatja magát. E házasságból eddig egy fiúgyermek született, ki a keresztségben keresztapja, a megölt orosz czár nevére Sándor nevet nyert s ma ő az örökös aszerb királyi koronának.

EGY MŰVÉSZNEK.

(1882. február 27.)

Az ünneplők zajába
Csak én nem vegyülök;
Jobb szeretném helyébe,
Ha a tett volna több.
Hires lelkesedésünk
Összeszedi magát,
Kinál halhatansággal...
De kenyeret nem ad.

Óh művész, ki megjöttél,
S a miénk vagy megint,
Hirneved él örökké,
Dicsökszünk vele mind.
Adnánk inkább hajlékot,
Nevedhez érdemest,
És mondanók: az otthon
Ezentul itt keresd.

Ki nem gyönyörködött még
Felséges műveden?
Ki nem sóhajtott így fel:
Mienk, mienk legyen!
Jobb szeretném, ne volnánk
A sohajnál csupán!
Ne kéne zörgetnünk az
Idegen ajtaján.

Menj vissza a világba!
Babért csak ott aratsz.
Légy a koszorújára
Büszke... hisz teljes az.

El ne hulljon belőle
Köztünk egy-két levél...
A mig lehalunk érte,
Azt is elfújja a szél.

DALMADY Győző.

EXCELSIOR.

(Longfellow.)

Az alpok falvát éj takarta,
Midőn egy ifju oda tarta,
A hó és jég közt zászljáról
E különös jelszó jelszója:
Excelsior!

Arca borús, szeme beesve,
Mint kard villámlik a hüvelybe,
És ezüst trombita zengése
Az idegen nyelvnek csengése:
Excelsior!

Boldog lakok világát látta,
A háztűz meleg fényt sugárza,
Főnn a jeges kisérő réme
Ajákára ily sohajt idéze:
Excelsior!

Az öreg inti: «a szorost ma
Ne kísérsd meg, zivatar mosta,
Széles és mély a zugó örvény.»
Az ezüst hang rivall rá büszkén:
Excelsior!

«Maradj, — mond a lány — pihenjen
Fáradt, lázas fejed e keblen.»
Könyreze fényes kék szemében,
De ő felel sohajtva, melyen:
Excelsior!

«Vigyázz száraz fenyő galyától,
A borzalmas hólavínától.»
Ez volt a pár jó éjszakája,
Egy hang felel már messze reája:
Excelsior!

Jámber barátok, hogy hajnalba
A szent Bernardon a magasba
Rég ismételt imájok küldék,
Egy hangot visz vele a hűs lég:
Excelsior!

A hű kutya hóba temetve
Egy utazó holttestét lelte,
Ki zászlját dermedt kezével
Fogta e főnkelt jelgével:
Excelsior!

Élettelen feküdt, de szépen
Ott a hideg szirkülő éjben,
S távol miként a hulló csillag
Szállott a tiszta égből egy hang:
Excelsior!

CZAKÓ IMRE.

AZ ÖREG BÁRÓNÉ PEMETÉJE.

TÖRTÉNETI BESZÉLY JÓZSEF CSÁSZÁR KORÁBÓL.

IRTA P. SZATHMÁRY KÁROLY.

(Vége.)

A katonatiszt urak már végire jártak munkájokkal; s a habár az országban itt-ott ellenszégülésre — sok helyett még fegyveres ellentállásra is találtak: a hol lehetett, szépen, a hol nem lehetett, erőszakkal mérték föl a helységeket.

Meglehet, hogy József császár nem akart valami rosszat ezekkel a fölmérésekkel; legalább az exceczenziás ur azt erősítette, hogy minden csak arra való, hogy az adót igazságosabban vessék ki, de az emberek már nem bíztak senkiben s nem vártak a császártól semmi jót. A nemes urak a vármegyékről keserves panaszoikat irtak fel az ország törvényeinek megsértése, a koronáció meg nem tartása s a német nyelv behozatala miatt; de bizony csak elhangzott szó volt az a pusztában. Ezalatt kiűtött a török

háború is, és a katonaság mind több-több eleget és fuvert követelt; a császár pedig több adót; úgy, hogy ezekből a földmérésekből is azt a gyanúságot vették, hogy a nemeseket is adó alá akarja vétetni; a parasztok pedig azt hitték, hogy adójokat fogják fölemelni. Lehetett is ebben valami igaz, legalább Thurn gróf, ki ezalatt Oberstlajtnántá avanszírozott, mikor ezt a dolgot előtte felhozta, a helyett, hogy egyes feleletet adott volna, csak mosolygott és szeméit hunyorgatta.

Ezek miatt történt azután, hogy kivált miután József császár betegségének is híre ment, az elkeseredés egyre nagyobb lett, mi aztán a köznépet valóságos lázadásra indította.

Egy napon épen ebédnél ültünk, midőn a faluban éktelen nagy lármá keletkezett s midőn az asztaltól felugrálva kitekintünk az ablakon: hát ihol a mi tiszturaink ugyancsak sebtiben vágatnak be a kapun; utánok a mérő legénység fut be, ki sárosan, ki véresen; s menten ahhoz látnak, hogy a külső udvar kapuját betegyék s annak háta mögött rémületet sietéssel hányják fel az ölfákat, hogy utánok senki be ne jöhessen.

— Ennek fele sem tréfa! — kiáltja a báró ő nagysága s ugyancsak siet kifelé az udvarra, mig az ifju báróné kezét tördeli; mi pedig nem tudjuk, sirjunk-e vagy nevéssünk, mert az öreg báróné a helyett hogy megijedne, azt mondja: «Csakhogy egyszer reagok is elkerült a sor!»

Ez alatt a báró ur ő nagysága diszkurzusba eredett a tisztokkal, kik magok is minden fegyvereket összeszedték és a kapuhoz siettek, melyhez egyre jobban közeledett az üldözők lármája. Itt aztán megmagyarázták neki, hogy a szentkirályi boeskoros nemesek kergették meg őket; a katonák közül többet megsebesítettek és semminemű ígéretre vagy fenyegetésre nem akarnak többé hajtani.

Néhány minul mulva az ostrom már kezdetét vette; a kaput fejszékekkel, bárdokkal vagdalni kezdték, nagy darab köveket zudítottak reá; sőt a szomszéd házakból lajtorjákat hoztak, hogy a kerítésen átmászsanak.

Ekkor aztán a báró ur ő nagysága sem vette tréfára a dolgot, mert attól félt, hogy a tengernép előbb-utóbb erőt vesz azon a néhány katonán; s akkor megeshetik, hogy még a mi kastélyunkat is földulhatják: azért létrát hozatott s a katonáknak megtilva a lövöldözést, a kapu tetejére mászott föl s ott alkudozni kezdett a néppel.

Eleinte meg sem akarták hallgatni, de mivel a Radó-familia, melyhez szükségökben anyniszor fordultak, közütszetelemben állott az egész vidék előtt s mivel a báró ur ő nagysága jól tudott a nyelvökön beszélni: végre csakugyan alkudozásba boesátkoztak; és oly föltétel alatt, ha a tiszturak az általok készített mappákat kiadják, a báró ur pedig, mint ígérte, egy hordó bort ad, melylyel nagy szomjúságokat elolthasák, a nemes urak kötést tettek. Erre aztán a kapun át kellett dojni a kívánt mappákat, melyeket diribről-darabra téptek és a sárba tapodtak; azután elvonultak a katonák is, s a kaput nagy bajjal fölnyitván, a cselédek a hordó bort kiadták nekik, melynek fenekét beütötték s addig ittak, mig csak egy csepp maradt benne.

Ez alatt a tiszturak bevonultak a palotába s a nagy szomorúságot, mely őket érte, addig enyhítették a jó hegyaljai borral és vacsorával, mig utoljára magok is nevetgélve beszélgettek a velök történt nem épen dicsőséges esetről.

Ez a szentkirályi esetepaté késő őszszel történt; s ettől kezdve, úgy látszik, nem is volt kedvök a külső munka folytatásához, hanem a kastély egyik szegletbástyájában, hol a kan-

ezelláriát felütötték volt, egész nap szorgalmasan irtak és dolgoztak, vagy a mint ők mondták, mappiroztak és skizziroztak. Reggel a kávévét is oda küldöttük nekik; de ebédre, vacsorára lejöttek.

Gróf Thurn természetesen a többiek közül kivételt képezett, mert ő lakást is a kastélyban nyert és ebéd után néha huzamosabban ott maradt beszélgetni menyasszonyával. De azért nem mondhánám, hogy szíveik nagyon közeledtek volna egymáshoz; sőt ellenkezőleg, mióta Zsuzsika kisasszony László urtól titkon egy levelet kapott, melyben hűségéről biztosította és azt a reménységét fejezte ki, hogy nemsokára haza térhet: Zsuzsika még hidegebb volt völegényéhez, mint eddig is; s mi ketten négysem közt azt a titkos reményt kezdtük táplálni, hogy még minden jóra fordulhat.

Igy mentünk be a télbe és jól emlékezem, hogy épen kemény, fagyos, zuzmaras reggelre serkentünk föl s a szokott csemetésre pontosan megjelentünk a reggeliző asztalnál; csak a gróf hiányzott ki, mint már házi, velünk szokott volt reggelizni.

— Menjen kend János — mondja a báró ur ő nagysága a még apja urától örökölt öreg huszárnak — nézze meg kend a gróft, bizonyosan valami baja van.

— Baja? — kérdi csodálkozva az öreg huszár. — Hát nem bucsuzott el az este nagyságos uraméktól?

— Micsoda bucsuzásról beszél kend János? Talán a pálinkás üveg fenekére tekintett kend?

— Nem tekintetem biz' én nagyságos uram! hanem csak azt gondoltam, hogy azok a nagyurak, a kik ily hosszasan élőködtek a nagysádotok nyakán, csak nem mentek el a nélkül, hogy bucsut ne vegyenek legalább a kapufélfától.

— Félre beszél kend János!

— Nem beszéllek biz' én nagyságos uram! mert én csak azt mondom, a mi igaz. Az este éjjel tájban a gróf ur ő nagyságának stafetája érkezett s erre privát-dienerével felrendelte az egész manschaftot, azután pakoláshoz kezdetek s hajnal tájban már mindennel készen voltak; elparancsolták a lovakat, szekereket s azzal kerekelt oldottak. Az ifju gróf ur még egy lázadás tallért is nyomott a markomba bucsuzóra, — ehol van ni.

— Lehetetlen! — volt az általános felkiáltás, de egészen különböző hangokon; mert a báró ur meg a báróné ő nagysága szomorúan megütöközve kiáltottak fel; az öreg báróné eltitkolhatlan örömmel, Zsuzsika kisasszony pedig nyakamba borulva sirt, de én jól tudtam, hogy örömkönyeket sir.

A báró ur még most sem akart egészen hinni és kisetett, hogy személyesen szerezzen meggyőződést. Azalatt, hogy ő künjárt, trombitahangot hallottunk s egy lovas staféta vágta a be a kapun, mire mindnyájan az ablakhoz siettünk és láttuk, hogy egy nagypecéses levelet nyujt át az udvaron a báró ur ő nagyságának.

Pár perc mulva a báró ur is bejött, kezében a nyitott levéllel s nekünk, kik már oda voltunk a kíváncsiságtól, meghozta a felvilágosítást.

— Csakugyan igaz — mondja a levélbe tekintve — Ferenc bátyám itt azt írja: «hogy József császár február 20 ikán, — miután halálos ágyán minden sérelmes rendeletét visszavonta, — kimult. Successora Leopold toskanni herceg lesz, ki meg fogja magát koronázni s ezzel új constitutionális aera és magyar világ fog inaguráltatni.»

— Csakugyan meghalt József császár? — kiáltja az öreg báróné székéről felugorva.

— Fájdalom, ugy van! — mondja a báró a levelet összehajtvá.

Erre az öreg báróné kisetett a palota ajtaján s a tornácra érve, reá kiáltott az ott ácsorgó cselédekre:

— Hozzatok egy széket s valami hosszu rudat! Te Sári — kiáltja a szakácsnéra — hozd ide azt a pemetét!

A cselédség csak bámult, nem tudta, hogy mit akar az öreg báróné a székek és a pemetéruddal; de én kitaláltam; mert a báróné felállt a székre, a fekete numerusos táblát a családi ezimer mellől lepszálta, hogy az leesett a földre; aztán tőle alig várható harsány hangon kiáltá:

— Vigyétek a konyhába s tegyétek a tűzre: meghalt József császár.

Azután nagy diadalmas lelki örömmel mentünk be mind a ketten a palotára; s mi hárman: az öreg báróné, Zsuzsika és én, olyan jóízűen fogyasztottuk el a bivalytejes kávért, mint már hónapok óta nem, de a báró és a báróné szomorúak voltak; sehogyszem tudtak megbátározni azon ideával, hogy a gróf gyámleányukat olyan csufosan odahagyta.

De még ugyanazon napon erre a szomorúságra is meghozta a jó isten a vigasztalást.

Épen vacsoránál ültünk, mely alatt, részint az öröm, részint a szomorúság miatt, alig folyt valami társalkodás, midőn egyszerre valami lovas ember bevágatását hallottuk, kire a kuttyák eleinte ugatni kezdtek; mely ugatás későbbben hízogó nyoszörgéssé változott. Egyszerre csak benyílt a palota ajtaja és sárral, hóval fedve, egy katonaköpenyegbe burkolt férfiú jelent meg, kit Zsuzsika ismert föl legelőször.

— László! — kiáltá nagy örömmel, s erre mindnyájan felugrálunk az asztaltól; volt ölegetés, csókolózás; lehet képzelnem, midőn a szülők egyetlen fiukat három év mulva, egészen szép férfivá válna először látják. Kivált a fiatal báróné egészen oda volt az öröm miatt. Zsuzsika pedig az ő keze helyett folyóvást az anyémet szorongatta.

Egyszerre vidámmá vált az egész vacsora; a szép gárdista elbeszélte azt a nagy örömet, melyet a nagy változás az egész Magyarországon okozott és azt a sok szép reménységet, melyet az új királyhoz kötöttek.

Rákerült a sor a duellum kérdésére is; mire László urfi elbeszélte, hogy az egész abból származott, mivel egy magára sokat tartó vasas német tiszt, ki talán jobban benézett a pohár fenekére, mint kellett volna, a László urfi táncosnőjét, valami Ditrichstein grófnét, erőszakkal kivette kezei közül. A császár meghallván a duellum okát, László urfiat adott igazságot.

— Hát György bátyád mit csinál? — kérdi a báró ur, kit familiája sorsa először is interesszalt.

— Ő bizony megnyerte a kamarasságot, s épen kiáltása volt még az aranykulcsra is leendő apósa, Hohenlohe herceg által, kinek leányát nem rég jegyezte el; de már most a nagy változással nem tudom lesz-e valami a dologból, mert az új királyval és császárral az udvari emberekben is nagy lesz a változás; ilyenkor sok intriga szokott ott lenni és kérdés, nem fogja-e a herceg minden befolyását elveszteni.

E fölvilágosításra Zsuzsika ugy neki pirult, mint egy hónapos rózsza; kezemet egy erősen megszorította örömében, majd elsikoltottam magamat.

— De hiszen Ferenc bátyám azt írta, hogy te jársz a Hohenlohe kisasszony után.

— Nem tudom, kitől vehette; bizonyosan György ültette fel, hogy szándékát a német

kisasszony iránt, kinek több az ambicioja és szépsége, mint a vagyona, kikémlje.

Az öreg báróné pemetéje, ugy láttuk, minden német gondolatot kisért a kastélyból; mert attól a napságtól kezdve senki még egy szóval sem hozta elő Thurn gróft, ki később küldött ugyan egy mentegető levelet, de azt az öreg báróné belökte a fáskosárba. E volt a sorsa a sok német rokknak, pufandlinak, mancselinek, tászlinak; mind a kosárba kerültek. Mindnyájan magyarába öltöztek.

László urfi és Zsuzsika kisasszony pedig nagyon is megbékéltek; ugy, hogy az urfi egész bátorsággal szóba hozta a báró ur előtt a házasságot és a kérdésre Zsuzsika kisasszony is aperitis verbis kimondá, hogy neki ugyanígy nem kell, mint vagy László urfi, vagy a sir.

De hátra volt még az öreg exceczenziás ur, ki könnyen arra vehette a dolgot, mintha mindent csak ugy kicsináltak volna: de László urfi ettől sem rettent vissza, hanem felpakkolt, hogy maga tegye meg a kérést a beteg grófnál Szebenben.

Az öreg gróft aligha nem a nagy változás verte le lábáról; ámbár köszvénye miatt már egy idő óta mankón járt és lajott koránál fogva is, mert több volt 70 esztendősnél, bizony el volt jegyezve a halálnak.

Ezek szerint senkit sem lepett meg, midőn harmadnap mulva László urfi eskőjében gyászfátyollal érkezett haza és jelentette, hogy az exceczenziás urat már haldokolva találta, hogy harmadnapra megérkezése után meg is halt; e miatt az urfi lóhalálába jött haza, hogy a nagy családi temetésre mindnyájan elkészülhessünk.

Természetes dolog, hogy a gyász napjaiban Zsuzsikáék dolgáról szó sem lehetett, de azért mindenki jól tudta és érezte, hogy a gróf ur halálával a házasság utolsó akadályának is vége van és a gyász leteltével senki és semmi sem fogja akadályozni, hogy a menyegzőt megtartsuk.

Ugy is történt, és én azóta sem láttam még galambpárokat sem, kik igazabban szerettek volna egymást, mint László urfi és Zsuzsika kisasszony. Akkoriban nem is volt az módiban, hogy a férj erre, az asszony meg amarra kacin-gasson, és kivált a jó magyar viselettel, melyet a sok német ruha után ismét felvettünk, visszavert a régi jó erkölcs is ezekben élt és halt meg jámborul az ifju pár mind a irt, megálva a jó Istentől bőséggel és szép gyermekekkel.

SZKOBELÉV TÁBORNOKRÓL.

Az a kevése viz, melyet a plevnai és göktepei győző poharába öntött, nagyobb feltűnést keltett, mint az a vér, melyet patakokban ontott. Szkobelej pohárköszöntőiről beszél a világ s az udvarok csaknem diplomáciai háborúskodásra kelnek miattok. Nagy események, véres küzdelmek, politikai földrázkodtatások előre vetett árnyékát látják bennök sokan. A muszka tábornok a nap hőse.

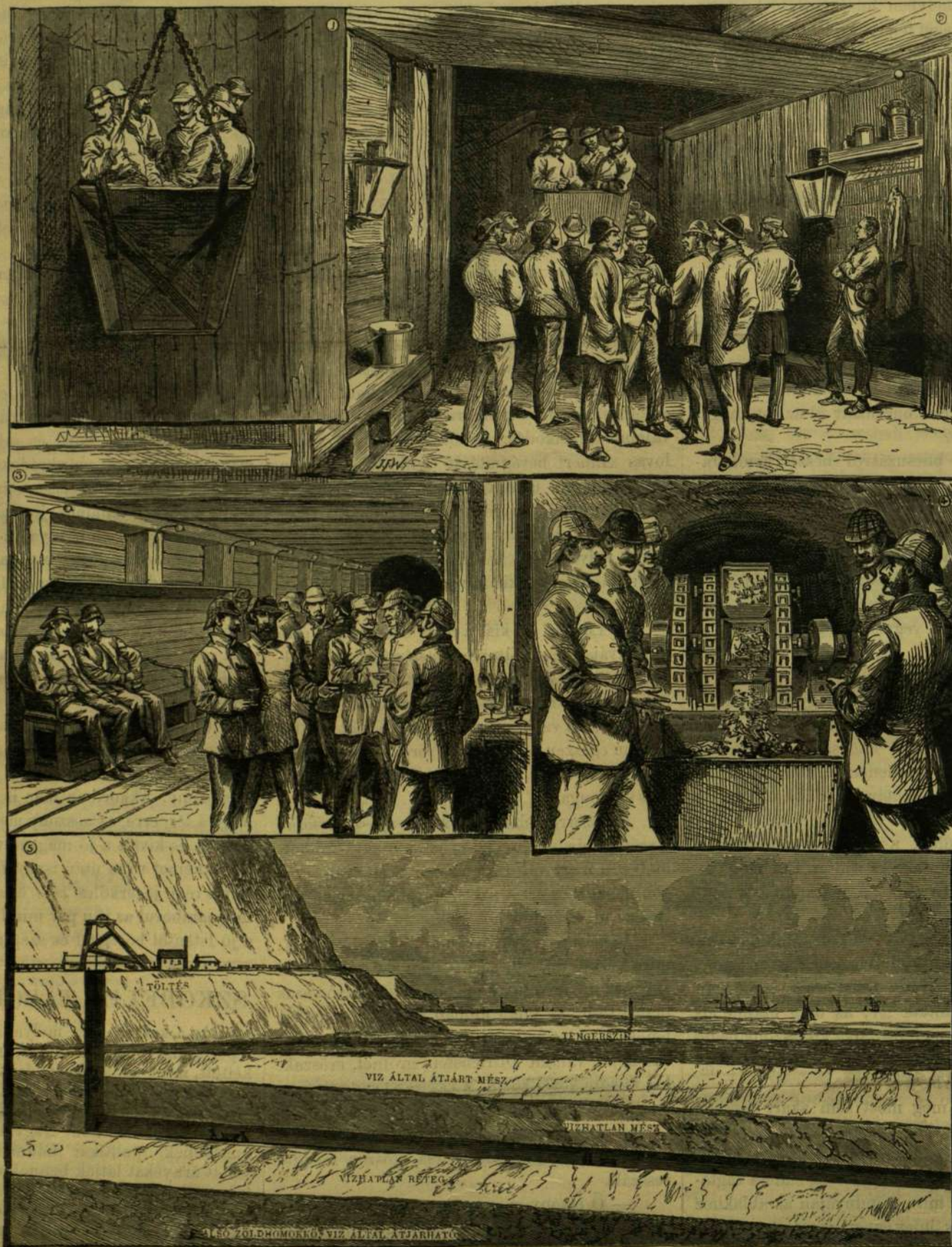
Ily körülmények között nem lesz érdektelen, ha újra foglalkozunk az annyi vizet zavaró emberrel s őt újra olvasóink elé vezetjük.

Szkobelej, a ki előbb Szent-Pétervárott, majd Párisban az ottani szerb ifjak estélyein oly gyujtogató beszédeket mondott s Varsóban is megkísérelt, de már itt pezsgős pohárral musz-kára keresztelni ki a jó lengyeleket, — nagyon közönséges műveltségű, sőt mondjuk ki nyíltan, műveletlen embernek mondják, ki még a katonai tudományok elméleti ágában is annyira járatlan, hogy 1862-ben csak nagy nehezen csuszhatott át a katonai vizsgán. De rendkívül bátor, elszánt, vitéz katona, gyors föltalálása és elhatározása, a mellett kiméletlen s az embervert sokra nem becsülő, — s összeköttetésem kívül ez az, a mi neki hadi pályáján annyi sikert szerzett s őt aránylag rövid idő alatt oly magas állásba emelé. Mert tudni kell, hogy Szkobelej az orosz hadseregnek egyik legújabb tábornoka.

Népszerűsége is rendkívüli. És pedig nemcsak a hadseregben, de a köznép között is. Ugy örökölte nagyapjától, mert atyja nem volt valami nagy kitűnőség; ama tuczat-tábornokok közé tartozott, a milyenek az orosz földön gombamódra teremnek. Nagyjapja azonban legendaszerű alak az orosz köznép között s nevét minden muzsik ismeri. Sok-sok év előtt, még e század elején, így tartja a hagyomány, egy csapat sápadt fut hajtottak katonának. Ott volt köztök egy szegény jobbágy-párna, az egyetlen fia is, a kit, mint szülei egyetlen táma-

hallottak, tán elesett a háboruban szegény. Végre fölfedezé magát, hogy ő az ő fiok s lábához borult az öregeknek. E jelenet, a mint a fényes tábornok a szegény jobbágyok előtt tétel és kezéket csókolja, durva rajzu képen ugyan, de csaknem minden pór kunyhójának ott függ a falán s alá van írva: *Szkobelev*. Képzeltetni, hogy egy ily név viselőjének népszerűsége mekkora lehet. De az ifjú Szkobelevnek nem csak ez szolgált javára, de az udvarnál levő fényes összeköttetései is. O maga, mint már egy korábbi cikkünkben is említettük, Gaha-

holsteini háboruban (1864.) meglátogatta a horcztért, mielőtt még a hadjárat befejeztetett volna. 1869-ben Turkesztánban a bokharai határon harcolt. 1873-ban, a Khina elleni hadjáratban az előhadat vezérte, s hét csatában részt vett. 1874-ben déli Franciaországban volt, honnan Don Karlos táborába ment, s végig nézte a baszk háborút. 1872-ban és 76-ban eleinte mint a lovasság parancsnoka, azután mint főhadvezér a khokandi háborút vezette s 14 ütközetben és összecsapásban vett részt.

1. Lebecsátkozás az aknában. 2. Megérkezés a fenékre. 3. Áldomás. 4. A furó gép, mely összeszorított levegővel van hajtvva. 5. Az alagut átmetsete.

A TENGER ALATTI ALAGUT ANGLIA ÉS FRANCZIAORSZÁG KÖZT.

szát, nem lett volna ugyan szabad, igazság szerint, katonának vinni; de mivel magára haragította földesurát, ez besoroztatta. A szegény szülők aztán ott nyomorogtak magokra hagyva falujukban, borzasztó szegénységben, mely egyre nyomasztóbb lett, a mint növekvő öregségükkel hanyatlott erejük, — már-már elkészültek az éhenhalásra, mikor megjelent kunyhójuk küszöbén egy fényes egyenruhájú tábornok, csak félkarral, másik kezén is csak két ujjal, de aranyos vállrojtokkal s melle telerakva érdemkeresztekkel s elkezdett tudakozódni az ámuló öreg párna-
fiokról, kiről ők eltávozása után semmit se

rin hercegnőt vette nőül, míg nővére a török háború alatt elhunyt Leuchtenberg Jenő herceghez, II. Sándor császár unokaöccséhez ment férjhez s így Szkobelev magával a csári családdal jutott közel sógorágba. Ily összeköttetések, ily népszerűség s oly egyéni tulajdonok mellett, minőkkel Szkobelev bir, mi kellett meg, hogy sokra vigye? Vitte is sokra. Még csak 37 éves és már gyalogsági tábornok s egy egész hadtest parancsnoka. Az 1863-ki lengyel fölkelésben állotta ki a tűzkeresztséget, még pedig a mechovói csatában. A schleswig-

Az orosz-török háború megüzénése után ő volt nehányad magával az első, a ki átkelve a Dunán, lábát török földre tette (1877. júniusban), majd a Sipka-szoros elfoglalásánál (július 18.) és a Plevna melletti első ütközetnél (július 31.) tüntette ki magát, mire a 2-ik gyaloghadosztály parancsnokává nevezetett ki, mely az alsó Volga kerületeiből ujonczotatott s harmadrészben muzulmánokból állott. Lovcsát ő vette be s megszállta Plevna mellett a «Zöld hegyek» nevű magaslatot. Majd a Plevna körül emelt erődök kettejét foglalta el, melyből azonban Ozman pasa kikergette. Plevna bevé-

KRIVOSZCIAIAK TÁBORI RÓRHÁZA A MONTENEGRÓI HATÁRON.

elében neki oroszlánrésze volt s hadi tettei ez alkalommal jutottak delelő pontjukra. A hősi-
leg védelmezett híres földvár bevétele után augusztusban Traján sánczán keresztül áthatott a Balkánon, s hátra fogván a Sipka-szorosot ostromló török sereget, nemcsak, hogy fölmenté a szorongatott orosz őrséget, de az ostromló török sereggel is, mely itt mintegy 20 ezer emberre rugott, letéteté a fegyvert. Az orosz-török háboruban 16 csatája volt, s 19-ik éve óta — a «Novoja Vrema» orosz lap szerint (fides penes auctorem) — összesen hetven kisebb-nagyobb ütközetben vett rész.

A mult évben a vitez teke-turkománok ellen indított hadjáratnak volt a vezére. Iszonyu vérontást vitt itt végbe a bátor, — de a modern fegyverek előnyével nem rendelkező teke-turkománok között, kivált Gök-Tepe ostrománál, melylyel e hadjárat befejeztetett. Ekkor lón a 4-ik orosz hadtest főparancsnokává. Ime, ezek azok a kimagaslóbb mozzanatok, melyekből Szkobelev eddigi életpályája összeállitható. Hogy életrajzának még folytatása is lesz, azt az előzmények után természetesen kell tekintenünk. Nem lehetetlen az sem, hogy még «személyesen» is lesz hozzá valahol szerencsénk.

A DÉL-DALMÁCZIAI LÁZADÁS SZINHELYERŐL.

A kattarói öböl, mint tudjuk, egymással összeköttetésben álló öt vízmedenczéből áll. A harmadik medence a Bianca mellett szorul össze, a Derisiglie hegység tövében üde tenyészetet

s mosolygó villákat mutatva s csaknem egy mérföldnyi hosszúságban húzódva a Bocca di Lepanteig. Alig 280 méternyi torkolata jobb part-

keszteni, így akadályozván meg Rizano és Kattaró alá jutásukat. Kijutva a csatornából, a Sz. Madonna dello Scarpello és S. Giorgio kis szigeteken túl meglátni Perastót, melyet február 6-ikán a felkelők megtámadván, ezzel siettették az ellenők kifejtendő nagyobb katonai akciót.

SZKOBELÉV TÁBORNOK.

Már január végén aggasztó tünetben mutatkozott a fölkelők merészsége. Az orahovaczi görög-keleti paphoz, a ki a védőerény elfogadására akarta rábírní hűveit, levelet küldtek, melyben hallálal fenyegették, egy másik levelet a Rizano alatt horgonyozó hadihajó parancsnokának küldtek, jelentve, hogy nem sokára meglátogattják.

Január 27-én csakugyan meg is jelent egy csapat fölkelő a parton s rabolni kezdett. Majd Ublit és egyéb községeket látogattak meg. Abban, hogyan igyekeztek a fölkelést a lehető gyorsan kiterjeszteni az egész Bokkékben, csakhamar föl lehetett ismerni a tervszerűségét, a fölkelés hadászati szervezését, s a magasabb katonai vezetést.

Mert a Perasto ellen intézett vakmerő támadással egyszerre történt Glogovacz katolikus lakosságu falu megrohanása, melyet azért borítottak lángba, hogy Perasto kis helyőrségét oda csalják; valamint hogy egy másik banda Rizano helyőrségét lármázta föl, erős tüzelést intézvéen egy vadász-század ellen a ranyai kolostor mellett.

Jan áll Catene régi vára, honnan hajdanta, mikor ellenséges hajók akartak behatolni az öbölbe, a csatornát lánczokkal szokták elre-

Február 6-án mintegy 60 fölkelő jelent meg a Perasto fölötti magaslatokon, kik, szokásuk ellenére, az ott legelő nyáját ez uttal figyel-

DÉLI DALMÁCZIABÓL. — A FÖLKELOK TÁMADÁSA PERASTO ELLEN FEBRUÁR 6-ÁN.

mőkre se méltatva, lehetőleg fődött állásokban igyekeztek óvatosan lejjebb-lejjebb kuszni s 4 óra felé jól irányzott puskatűzelést kezdtek az alattuk álló békés lakásokra. (Lásd képünket.) A meglepetés első pillanatainak elmúltával a férfi lakosság fegyvert ragadt s szembeszállt a fölkelőkkel. A S Niccolo torony párkányzatáról s egyéb kedvező állásokból oly élenk viszonzásra talált a fölkelők lövöldözése, hogy ezek tanácsosabbnak látták bandájuknak a hegy tején táborozó zöméhez vonulni vissza. Perasto lakosságának ez alkalommal nem történt baja: de már hogy egyáltalában a támadást meg merték kísérteni, az indította a parancsnokságot arra, hogy a fölkelők ellen gyorsan járjon el, s hogy a Kattaróig kalandozó «cseta» k ellen megkezdje ama kombinált támadást, mely febr. 9-én ledeniczei központi állásuk megostromlásához vezetett.

Kora hajnalban indult meg Winterhalder tábornok rendeletéből Rizanóból, Perastóból és Lyuta di Dobrotából három hadoszlop a fölkelők által megszállva tartott köves fensík ellen. A mintegy 2400 emberből álló haderő támadását hatalmas támogatva egy fél hegyi út, s az «Albrecht», «Fasana» és «Nautilus» hadihajók tüzelése. Ez utóbbi ágyunaszád adta meg, reggel 6 órakor a jelt a támadás megkezdésére, egy jól irányzott ágyulövessel Alsó-Orahovac templomára. A lövés azonnal fölriasztá a helységtől néhány száz lépésnyire táborozó fölkelőket, kik, még egynehány egymásra gyorsan következett lövés után, hirtelen megkezdtek visszavonulásukat Felső-Orahovac felé, hol állást foglaltak. A hesszeni gyalogság első zászlóaljja a legnagyobb hidegverrel nyomult utánok s noha, mint képünk mutatja, a kerítések, árkok, sziklák mögül s a házakból erősen tüzeltek reája, bevette a helységet s a dühöngő bóra daczára nyomon követte a megfutamodott fölkelőket Velyeszélig, melyet szintén megszállott.

A jobb szárnyal egy időben kezdte meg akcióját a Perasto felül megindult centrum is, az Alemann-gyalogság egy zászlóaljja, miután a Fasana-korvet néhány lövéssel megtisztította a fölkelőktől az előtér. A zászlóalj előre nyomulva kiverte a fölkelőket Stepen közszégből.

E pillanatban érkezett meg a balszárnyon működő tábori vadászszázalaj Rizanóból, az «Albrecht» páncélos hajó ágyúinak fedezete alatt, Alsó-Ledeniczebe, melyet a fölkelők, tölténykészletüknek a kis erődben hátrahagyásával csakhamar odahagytak. De a magasabban fekvő Felső-Ledenicze mellett az előrenyomuló vadászokat a sziklák mögött kitünően fedett állásba helyezkedett fölkelők erős sortűzzel fogadták. Azonban a legnagyobb erőfeszítéssel a fensíkra szállított s ott föllállított három ágyúnak beavatkozása, mely elkezdé szórni pusztító shra; nejeit a fölkelők állására, arra kényszeríté végre a magát jó ideig keményen és vitézül tartó ellenséget, hogy makacs ellenállásával föl hagyva, Knezlacz felé futamodjék.

Délutáni 3 órára a csatározás mind a három ponton véget ért. A fölkelők számos halottat hagyva hátra, de sebesülteiket magokkal vive, a montenegrói határ felé iramodtak, hol primitív egészségügyi személyzetük rátette sebesülteikre az első köteleket, — mint azt egyik képünk mutatja.

A mi csapatainknak is volt vesztesége, halottakban és sebesültekben mintegy 20 ember, köztök két vitéz tiszt is. A csapatok azonnal megerősítették az elfoglalt helységeket, Ledeniczet, Ubalaczo, Grebant, Velyeszélig, Orahovacot és Bakocezi Repajt s a Perastót védő S.-Giorgio-szigetet két ágyúval erősítették meg.

Most a Rizanó és Kattaró közti partvidék egyelőre biztosítva van a fölkelők támadása ellen s kivált Perastónak alig van oka félni, hogy a február 6-kihoz hasonló kellemetlen látogatásban részesül.

A TENGER ALATTI VASUT ANGLIA ÉS FRANCZIAORSZÁG KÖZÖTT.

Kétségtelenül egyike a legmerészebb s egyzersmind legérdekesebb gondolatoknak Angliát tengeralatti vasut által kötni össze a kontinenssel. Ehhez képest minden eddig létre jött vasuti mű, modhatnók, kicsiség. A mont-cenisi vagy szt-gothardi alagut számba sem jöhet a koncepczió nagyságára nézve ezen új terv mellett,

mely ha be lesz fejezve, ott lent a háborgó tengerfenék alatt fogja szállítani az árukat és utazókat Európa egyik legmélyebb országából a másikba, lent a mélységben fognak közlekedni a vasuti vonatok, s fent fölöttük a tenger hajjai fogják örökösen ostromolni ezen emberi művet, a mellett pedig ide-oda czirkáló hajók közvetíteni ugyancsak a közlekedést.

Ezen tengeralatti vasut tervéről már sokat beszéltek és írtak. Jóformán annyit, hogy mikor komolyan a kivitelhez kellett látni, alig hittek már benne, hogy lesz az egészről valami. Pedig lesz. Készen vannak már nemcsak a tervek, hanem a munkálatokkal is jó előre haladtak, s ha nagyobb véletlen szerencsétlenség nem adja magát elő, néhány rövid esztendő alatt át lehet adni az épülő alagutat a közlekedésnek.

Beaumont mérnök csinálta az alaguthoz a terveket, s ezek szerint annak egész hossza a tengerfenék alatt 22 angol mérföld. Minthogy azonban magán a vízparton nem lehet napszíre hozni, hanem menedékesen lassan emelkedik onnan föl felé, ez által mindkét parton még négy-négy mérföld adandó hozzá, úgy, hogy az egész alagut hossza 30 angol mérföld. A napszínen a mint egyszerű lefelé kezdett haladni a pálya a föld gyomrába, mindig abban az arányban száll lefelé, hogy minden 80 lábnyi távolságra egy lábnyira lejjebb száll. És ez tart egészen addig, míg 150 lábnyi mélységre nem hatol a tengerfenék alá. Itt azután egyenes irányban halad tovább.

E nagy mélységre azért van szükség, mert csak itt érnek el oly réteget, a mely a vizet nem bocsátja keresztül. (Lásd az alagutátmetszetét fel-tüntető ábránkat.) A föltötte levő rétegben az alagut semeddig sem lenne biztonságban, az átszivárgó víz minduntalan megrongálná, esetleg összedöntené. Egy két lábnyi vastag ezementburkolattal most is körülvétezik az alagut, de erre nem a víz miatt van szükség, hanem a miatt, hogy a mészkő (melyből e réteg áll) porhanyó levén, esetleg be ne omoljék. A ezementet magából e mészből égetik, melyet az alagut furásánál nyernek.

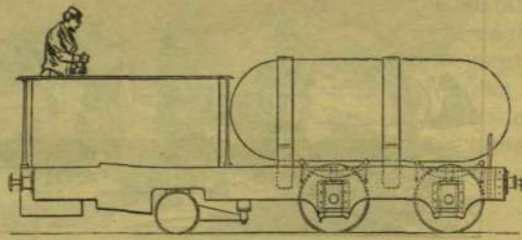
A furás oly gépek segítségével történik, melyeket összeszorított levegő tart mozgásban. E földalatti szűk helyen a gép segédmunkásaira egészen lehetetlen lenne az existenzia, ha gőz-gépeket hoznának ide, sőt egyáltalában tüzet se lehetne állandólag fentartani a gépben, mert nem lenne elegendő levegő. A legjobb szellőzés mellett sem lehetne ezt elérni. Ellenben a mostani eljárás mellett a levegőt fönt a szabad levegőn álló gépek szorítják össze a kazánban, s annak feszítő ereje hajtja aztán a gépet. Ennek átmérője 7 láb, s jóformán egészen magától, emberi segítség nélkül dolgozik. Fur, tovább halad, s a kidolgozott kőanyagot magától hozza egészen a gép hátuljához (mint egyik ábránk mutatja) a honnan eltakarítható. Az első gép után közvetlenül követik a másik, a mely annak munkáját kiszélesíti, és úgy tovább.

Eddigél mintegy 3¹/₄ mérföldnyi ut van kifarva. Évenként a mostanihoz hasonlóan működés mellett 3 mérföldet lehet kifurni az egyik oldalon és ugyanannyit a másik oldalon. Úgy, hogy körülbelül három és fél esztendő alatt el fog készülni az egész tengerfenék alatti darab. Azonkívül elkészült Dower felől a nagy szelelő tárna, az ugynevezett Shakespeare-sziklánál, melynek rendeltetése abban fog állani: egyrészt hogy a friss levegő könnyebben ideférközhessen, másrészt hogy ne csak a távol eső rendes bemenetnél lehessen bejutni az alagutba.

Ezen szelelő tárna bejárása, hogy az egész alagut katonai szempontból is biztosítva legyen, egy hatalmas vár fedezete alatt áll. Háborus időben megeshetik ugyanis, hogy az ellenség urává levén a bejáratnak mindkét oldalán (Franciaország és Anglia felől), egész kényelmesen szállíthatná át Angliába csapatait. Ennek elkerülése végett hatalmasan közre fognak azonban működni az óriási 80 tonnás ágyúk, melyek ezen várcsban el vannak helyezve. Sőt még arról is gondoskodva van, hogy ezen alagut esetleg robbanási aknául ne szolgálhasson. A szelelő tárnán keresztül elég abba néhány óranegyedig füstöt bocsátani, hogy ott tökéletesen lehetetlen legyen minden emberi lényre nézve a megmaradhatás, tehát lópornak vagy más robbanó anyagnak az odahelyezése.

Ez a füst azonban, a mely keletkeztetik, egészen lehetetlenné teszi, hogy ezen alaguton keresztül olynemű lokomotivok közlekedjenek,

mint közönséges vasutainkon. A vonatokat — ha egyszer az alagut elkészül — szintén összeszorított levegő fogja hajtani. Egy ilyen lokomotivnak rajzát is bemutatjuk, melynek hajtó ereje

Beaumont-féle lokomotiv, melyet összeszorított levegő hajt.

egy összeszorított levegővel telt kazán. Ebből utközben mind több és több levegő szabadul el, s így magában az alagutban egyre megújul a friss levegő. Sőt gondoskodva lesz még arra az esetre is, ha netalán szerencsétlenség történne az alagutban, s a kazán megrepedne, vagy más módon szökne ki belőle a levegő. Ezen esetre az alagut fenekén reservoirok lesznek elhelyezve, melyekből a kazánt könnyebben meg lehet tölteni összeszorított levegővel, mint a hogy mi a közönséges gépeket vízzel szoktuk megtölteni.

Néhány nap előtt egy nagyobb társaság látogatta meg a munkálatokat, melyek máskor egészen el vannak zárva a közönség előtt. Ez alkalomból néhány rajzoló is volt jelen, kinek fölvétele nyomán közlünk az egészről néhány rajzot, melyek e nagy mű egyes részleteinek érdekes illusztrációiul szolgálnak.

INDIÁRÓL.

Közi: SÁMI LÁSZLÓNÉ.

I.

A páriák költészete.

(Vége)

Volt a páriáknak egy költőjük Tiruvalluva, a ki Hindosztán elátkozott osztályának Mózes akart lenni. A páriák értelmesebbjei tudják verseit, tisztelik és bálmulják, de az a különös, hogy egyetlen egy követőt sem szerzett, sem életében, sem halála után.

Mózes és Spartakus, a rabszolgák e híres vezérei, tüzzel és vassal kezökben lázadtak fel: ismerték embereiket, s a tömegben két dolognak hizelegtek, melyekre az mindig fogékony: a babonának és a bosznak; az elnyomottaknak az igéret földét mutatták, s a rablás vágya még jobban magával ragadta őket, mint a szabadság szeretete. Tiruvalluva ellenben, kit még a brahminok is tisztelték, és az elátkozott faj iránti undoruk daczára «szent páriá»-nak nevezték, Tiruvalluva csak nemes lelki álmodozó volt... Ott, hol a tett emberének kellett volna lenni, a páriák csak költőt találtak, a ki idejét az erdőben és a nádasokban-énekléssel töltötte; megénekelte a becsületet, az erényt, a szüziességet, a lemondást; azt hitte, hogy számkivetett társait egyedül a jóság hatalmával föl lehet emelni....

A páriák énekeltek is vele a kötelesegről irt dalait, de lelkesedésök csak szalmatűz volt, s őseik megvetésre méltó életét folytatták. A szerencsétlen költő még halála előtt meggyőződhetett erőfeszítéseinek sikertelenségéről, s fáradságos küzdelmeinek eredménytelenségét egy a kétségbeesésig szomorú dalban örökítette meg, melyet övéi szájába adott.

Tiruvalluva hattyu-dala.

— «Hol kívánod, hogy falvakban összegyűljünk? Hol vannak azok a zöld vetéssel borított mezők, melyeket ígértél? Mutasd meg a földet, hol békében nevelhetjük nyajainkat; mutasd meg a földet, melyet fiainknak hagyhatunk?»

— «Az erény jó azoknak, a kiknek vagyunk, a kik e föld javait békében élvezhetik.

TENGER ALATTI ALAGUT ANGLIA ÉS FRANCZIAORSZÁG KÖZT. — AZ ALAGUT BEJÁRATÁT BIZTOSÍTÓ VÁRMŰVEK AZ ANGOL PARTON.

tik. Mi marad nekünk, ha úgy viseljük magunkat, a hogy te tanítod? — nekünk, kiknek még arra sincsen jogunk, hogy a nádasok fűvét lekaszáljuk?

— «Mi a becsület, mi a szüziesség, mi az önfeláldozás, mi a mértékletesség annak, a ki még a folyam vízből sem merithet; egy cserjén nyíló virágot sem szakíthat, egy gyümölcsöt sem vehet a fárol a nélkül, hogy ne üldözék és ne verjék mint a tolvajt?»

— «A te tanácsod szerint hová menjünk tehát letelepedni, hogy királyt válaszszunk magunknak? Hol van az a hely e földön, hol atyáink hamvait nem gyalázták meg?»

— «Azt mondod nekünk, hogy a ki szenved, imádkozik és szeret, — az ember! — A pária szenved, imádkozik és szeret: a pária ember.

— «Mindazok, a kiket a nap sugara melegít, — mind azok, a kik a földet az eke vasával hasogatják: emberek! — A pária is örvend a napnak, s a föld gyümölcseivel táplálkozik: a pária is ember.

— «Mindazok, a kiknek az ész azt mondja: ez jó, ez rossz: emberek! — A pária is ismeri a jót és a rosszat: a pária is ember.

— «Mindazok, kik őseiket és szüleiket tisztelik, feleségüket és gyermekeiket védelmezik: emberek!... A pária is áldoz a halottak lelkéért, tiszteli apját, védelmezi feleségét és gyermekeit: a pária is ember.

— «Jaj azoknak, kik a páriáknak a földet, napot, vizet, rizst és a tüzet betiltották! Jaj azoknak, kik őket elátkozták!»

— «Jaj azoknak, kik a páriákat arra kényszerítették, hogy aggyagyanjaikat és gyermekök bölcsőjét a vadállatok tanyájában tartás!»

— «Jaj azoknak, kik a páriákat a sárgalábu ragadozók és a tisztátalan sakálók fajához aljasították! Mert a páriák is emberek!»

— «De elégséges-e veled énekelni: hogy a páriák is emberek! hogy jaj azoknak, kik bennünket a sárgalábu ragadozók fajához aljasítottak!... elégséges-e ez arra, hogy ne üldözzenek többé mint a vadállatok, s hogy ne tagadják meg többé tőlünk a földet, vizet, rizst és a tüzet?...»

Tiruvalluva lelkesítő dalai.

— «Mit ér, hogy Szurja (a nap) a mennyei térben örök utját folytatja, hogy sugarainak fényárját, melyet a tekintet nem bír el, szétárasztja?... Ég és föld, tekintis reánk, mik vagyunk!»

— «Mit ér, hogy az ifju feleség férje szere-

telének drága zálogát megkapja, — mit ér a szerelem és a termékenység... Ég és föld, tekintis reánk, mik vagyunk!

— «Mit ér az örökké teremtő s a mindenséget átalakító három isten: nem mi értünk ragyog annyi dicsőséggel... Ég és föld, tekintis reánk, mik vagyunk!»

— «Az áldozatok füstje nem mi értünk száll fel a légtbe, a földet borító virágszőnyegek, a fákról csüngő gyümölcsök nem mi értünk vannak; a Ganges szent vize nem mi értünk foly... Ég és föld, tekintis reánk, mik vagyunk!»

— «A nyájak nem mi értünk szaporodnak; a méhek nem mi értünk csinálják mézőket; a fiatal leányok nem mi értünk török mozsárban a szent fűvet, melyből a Szoma isteni italát készítik... Ég és föld, tekintis reánk, mik vagyunk!»

— «Agni nem mi értünk teremté a tüzet; és Indra az imádságot... Ég és föld, tekintis reánk, mik vagyunk!»

— «A szemek bája, az egek kincse, Indra, te, kit minden ember tisztel, mi nem folyamodhatunk hozzád, a mi kérésünk beszennyezne fileidet... Ég és föld, tekintis reánk, mik vagyunk!»

— «Hiába dacoltam a halállal, hogy az isteneket előidéző bűvös szavakat ellessem; szent áldozásaimat hiába teljesítettem az erők legsűrűbb helyein, mi az áldozást kedvezőbbé teszi. Az istenek elfutottak közeledésekre... Ég és föld, tekintis reánk, mik vagyunk!»

— «Hol vannak a tiszta források, hol szomjunkat olthatjuk? — A vályukból az állatok nyomába ömlő viz egyedüli italunk... Ég és föld, tekintis reánk, mik vagyunk!»

— «Hol vannak a rizst s egyéb magvakat termő mezők? — Nincs e világon egy gyökér durro, egy szálfű, egy rózsalevél, mi a miénk volna... Ég és föld, tekintis reánk, mik vagyunk!»

— «A vadállatoknak van barlangjuk, a kigyóknak fészkek, a madár szabad a légtben, minden faág s bokor befogadhat egy fészket énekeseivel. Agnié a mindenség, Vajné a lég, Aditié az ég, Csandráné a csillagos térség, a Vidjuté a fellegek; a négy kaszt fia atyjok házában halnak meg. — Hol az a hely, hol a pária szemek fölnyithatja? — Hol az a barátságos föld, mely holttestét befogadja?... Ég és föld, tekintis reánk, mik vagyunk!»

— «Midőn az árny a völgyekből a szent fák tetejére emelkedik; midőn a padial az elefántokkal haza tér; midőn a szudra a rizsföldet énekelve hajtja el; midőn a vacsorát készítő fiatal leányok keze alatt a mozsártörő hall-

szik; midőn a kutyáknak az ételmaradékot oda vetik, hol az a hely, hol a pária éhséget kielégíthetné?... Ég és föld, tekintis reánk, mik vagyunk!»

— «Midőn az asszonyok házok küszöbére a rossz szellemeket elűző szent jeleket rajzolják; midőn az egész világ nyugszik, hol az a hely, a hol a pária nyugodtan alhat?... Ég és föld, tekintis reánk, mik vagyunk!»

— «Midőn mindenki sir a háznál, s a gyászkoesi virágokkal van behintve, a halott lelke ki van elégitve, mert tudja, hogy a balzsam folyani fog a máglyán; remélheti, hogy szent imádságok kísérendik s örömmel várhatja a mennyei fölbredést... De hol van az a hely, a hol a pária meghalhat?... Ég és föld, tekintis reánk, mik vagyunk!»

— «Nádasok fia ébredj fel! te, ki nyomorult helyzetekben századok óta tespedsz, ébredj! A kötelesegek könyvét egy a tied közlül te éretted irta: ébredj fel, foglald el helyedet a nap alatt és alkoss nemzetet... Nádasok fia ébredj fel!»

— «Tanítsd meg gyermekeidet azon verseket énekelni, melyek az erényt, igazságot és bátorságot magasztalják, s nemesebb vér fog ereikben keringeni... Nádasok fia ébredj fel!»

— «Ébredj fel, adj őseket fiadnak, hogy ezer év múlva bátorságodat és fölszabadulásodat ünnepejlék... Nádasok fia ébredj fel!»

— «A föld nagy, minden embernek joga van azt szántani és művelni, városokat építeni reá, s gabonát gyűjteni magának, hogy a vaknak békességes öregséget szerezzon... Nádasok fia ébredj fel!»

— «Ébredj fel, s neked is lesznek zöld vetéseid, nyájaid, s elbájtolt zemeid előtt fogják a szabaddá lett ifjak a karcsu leánykakat vidám beszédökkel mulattatni... Nádasok fia ébredj fel!»

— «Nádasok fia ébredj fel! ébredj! Az élet vár reád; jöjj, üdvözöld, mint férőhoz illik, s midőn ellenségeid talpon látnak, rémülve hátrálnak vissza, mint az a hőhér, ki a máglyáról áldozatát látná fölkelni, hogy őt lejusztja... Nádasok fia ébredj fel!»

A hinduk ősi szokása haldokló rokonaikat, midőn utolsó órájuk közeledik, a Ganges, Brahmaputra, Godavéry, a Kavéry, vagy más szent folyó partjához vinni, vagy ha távol laknak a folyóviztől, a pagoda tavához viszik, hogy a haldokló a szent víz látása által megtisztuljon bűneitől.

De midőn valaki a páriáknál öregség, betegség, vagy más ilyen fontos ok miatt nem képes magát tartatni, s miután olyan teher, mit senki sem akar szívesen elvállalni, a tehetetlenebb lettnék fia, vagy azok hiányában legközelebb való rokonai éjnek idején lakásuktól 1—2 mérföldnyire viszik a nádasba s ott hagyják, hogy a vadállatok szabadtsák meg életétől.

Az áldozat rendszeresen belenyugszik sorsába, tudja, hogy nem használ másoknak, sem magának, azt nem kívánhatja, hogy övéi róla gondoskodjanak, tehát aláveti magát annak a törvénynek, melyet hosszú élete folyamán neki is volt alkalmá övéire alkalmazni.

Mielőtt a zöldgalyakból font és mezei virágokkal behintett hordógyra fektetnék, előbb jól tartják rizksásával, mit rendszeren mohón nyel el, családja körülállja, idősebb fia intésére föl-emelik, s az előre kiszemelt hely felé viszik, a következő borzasztó éneket énekelve:

Az idősb fiu:
Ho ha! Szabaduljatok meg ennek az öregcsontváznak az ágyától, a ki nem jó már semmire.

A rokonok és a hordárok: Ho ha! ké ha! A sakálknak jó vacsorájok lesz ma.

Az idősb fiu:
Nem tud már járni, s mi nem járhatunk helyette.

A rokonok és hordárok: Ho ha! ké ha! A ragadozó madaraknak jó vacsorájok lesz ma.

Az idősb fiu:
Nem mehet többé az erdőbe, a táplálata megkívántató füveket és gyökereket keresni, s mi nem mehetünk helyette, hogy azokat keressük.

A rokonok és hordárok: Ho ha! ké ha! A fekete kányáknak jó vacsorájok lesz ma.

Az idősb fiu:
Fogai úgy el vannak kopva mint az öreg elefánt fogai; nem tud többé rágni, és mi nem rágnunk helyette.

A rokonok és hordárok: Ho ha! ké ha! A hiénáknak jó vacsorájok lesz ma.

Az idősb fiu:
Nem mászat többé a kókuszfára, hogy a gazdák földjéről gyümölcsöket lopjon; mi nem loptunk helyette.

A rokonok és hordárok: Ho ha! ké ha! A farkasoknak jó vacsorájok lesz ma.

Az idősb fiu: Nem bírja többé a korszóját, hogy édes vizet keressen, s mi nem vihetjük helyette.

A rokonok és hordárok: Ho ha! ké ha! Az ordító vadak örülnek; jó vacsorájok lesz ma.

Az idősb fiu: Nem lát már, nem beszél és nem hall; lehet-e, hogy más ember lásson, halljon és beszéljen a hallott helyett.

A rokonok és hordárok: Ho ha! ké ha! Ha mindegyik kivieszi a részét, a férgeknek nem marad belőle!

Az idősb fiu: Hoha! Vessétek ide ezt a vén csontot, mely már nem jó semmire. — A sakálknak jó vacsorájok lesz ma.

A rokonok és hordárok: Ho ha! ké ha! Siesetek mind, nádasok gyermekei, jó vacsorát hoztunk mára!

A páriákra e szokást a régi ráják parancsolták, kik mindig készséges szolgálóik voltak a papoknak mindenben, mi a kasztokat vagy a vallást tárgyalta. És ezt egészségi szempontból tették.

A páriák, kiknek a törvény minden szabad emberhez méltó munkát megiltott, lassanként oly nyomorba süllyedtek, s annyira elbutultak és elfásultak, hogy halottjaikat sem takarították el; azon a helyen hagyták elrothadni, a hol utolsó lehelletét kiadta. Egy kasztohoz tartozó ember később lett volna meghalni, mint egy pária hullájához nyulni.

Egy nagy dögvézs következtében, minek keletkezett leginkább annak tulajdonították, hogy a városok kapujában, a falvakhoz vezető utakon s a mezőkön nagyon sok hulla hevert, a papok Aristanata király által azt a szigorú rendeletet adták ki a páriáknak, hogy betegeiket és öregeiket, kik már nem tudják magokat tartatni, halálbüntetés terhe alatt tartoznak a nádasokba kitenni, s e rendelet végrehajtásáért a legközelebbi rokonokat tették felelősekké.

DÉL-DALMÁCZIÁBÓL. — ÜTKÖZET ORAHOVÁZ MELLETT FEBRUÁR 9-ÉN.

E kegyetlen törvény úgy bánt a páriákkal, mint a ragályos betegségben levő állatokkal. Megjegyzendő, hogy felső Ázsiának és Ozeániának több népsége nálunk szokás volt öregeiket megölni.

A papok gondoskodtak róla, hogy a páriák a borzasztó parancsot készséggel teljesítsék; kegyeskedtek megígérni nekik, hogy újjászüléstök egy magasabb fokon hamarabb fog így bekövetkezni. A szegény áldozat is ellentmondás nélkül engedte magát a vadállatoknak kitétetni. Ez az élet, a mit itt hagytok, oly nyomoruságos volt, hogy a papok kegyeskedése nélkül is kész lett volna tőle megválni.

Minden időben úgy volt az, hogy azok, a kik úgy adták ki magokat, mint az istenség képviselői a földön, a tömeg rendszeres elbutítására bálmulatos ügyességet és tevékenységet fejtettek ki. A tudományok népszerűsítésének mindig ellenségei voltak, s az igazság mindig tiltva volt általuk.

De az indusok sem voltak mindig a papok alázas rabszolgái; volt időszak, midőn a szabad szót és független gondolkodást is ismerték;

csak lassan, fokként hanyatlottak és süllyedtek ennyire.

(Fo'ytatása következik.)

EGYVELEG.

* Az elmúlt nyelvi tél nem tartozik a ritkaságok közé. 1552-ben oly nyelvi időjárás volt, hogy már január végén szánthattak. 1652-ben és a reá következő évben kora tavasszal már minden virágzásban állott. A legszelebb telek közé tartozott az 1787-ki; februárban az énekes madarak már tojásoson ültek, a cseresnyefák virágzottak s márczius közepén Mecklenburgban másfél láb magas fűvet kaszáltak. Erdemes följegyezni, hogy az években sem rossz termések, sem járványos betegségek nem voltak.

* A svájci hegyekben a lefolyt télen alig mutatkozott hó s ezzel összekötésben a folyók, maga a Rajna is, annyira megapadtak, hogy sok helyen medröket szabadon lehetett látni s a hajózás teljesen megszűnt. Virágok az enyhe tél miatt a hegyoldalokban már most is nagy számmal találhatók.

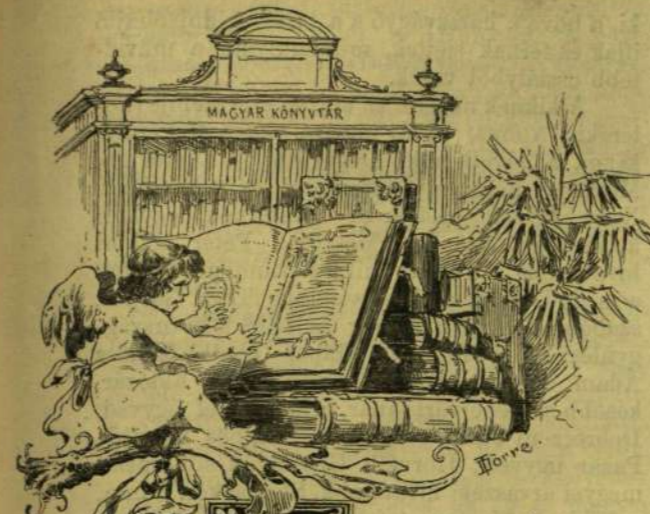
* Az időbeosztás és földrajzi fekvés sajtószámaira újabb esetet nyújtott Freycinet megválasztása szenátorrá az indiai francziák által Pondichéryben. A választás ugyanazon napon történt, mint Párisban, mivel azonban Pondichéryben hamar elvlegettek s a hivatalos távirat rögtön feladták, a választás híre a föld forgásának sebességét megelőzve, Párisba a választás kezdete előtt több órával érkezett meg, habár mindkét helyen ugyanazon nap d. e. 10 órára volt az kitűzve.

* A múlt évi párisi villamosági kiállításnak tiszta jövedelme 130,000 ft (a bruttó bevétel 419,365 ft), mely összegből a kormány felügyelete alatt központi iskolák és műhelyt állítottak fel a villamosági kísérletekre s e tan tovább fejlesztésére.

* A bójtót a párisi divathölgyek ez évben igen szigorúan megtartják. Csak egyházi hangversenyeket látogatnak, aszínházakban csak klasszikus tragédiákat néznek meg, sőt otthon is zongorájukról száműzetett minden operette-féle. A mulatságok helyett templomokba járnak s összejöveteleiknél a komoly társalgás mellett legfőbb egy kis whistet vagy egyházi zenét engednek meg maguknak s a szalonokból még a virágokat is száműzik.

* Beaconsfield síremléke és az angol királyné. A nughondeni plébánia-templomban most állították fel Beaconsfield lord emlékszobrát, melyet Belt szobrász által Viktória királynő készíttetett. A szobor sziciliái márványból való, közepén az elhunyt államférfi képe kivésve, s felirata: *Beaconsfield Benjamin lord drága és tisztelt emlékezetének az emlékoszlopot emelte halás és szerető uralkodónak és barátjának Viktória királyné és eszámra. — A királyok szeretik azokat, a kik igazat beszélnek.* (Példabeszédek könyve XVI. 13.) 1882. február 27.

* A legszebb pipagyűjtemény, melyet nemrég Bragge gyűjtemény név alatt Angliában mutogattak s mely műipari s kulturális szempontból oly nevezetes volt, hogy róla külön tudomány művek jelentek meg, most elárvereztetett. Sok jutott belőle (különösen a vad népek pipáiból) a britki múzeum s egyes vidéki múzeumok birtokába, de a szétosztás által az egész értéke elveszett.

AZ ORSZÁGOS KÖNYVKIÁLLÍTÁS.

Az országos könyvkiállítás a hó 5-én délben nyílt meg az akadémia palotájában, az országos könyvtár helyiségeiben.

A meghívottak közt a művelt társadalom minden osztálya képviselve volt, köztük számos főpap: Haynald bíbornok, Dulánszky és Schlauch püspökök, Fraknói és Dankó kanonokok; továbbá Pauler, b. Kemény, b. Bedekovich miniszterek, Majláth országbíró, Ráth főpolgármester, gr. Andrássy Manó, gr. Lónyay Menyhért, s a tudósok, írók és művészek egész tömege. Jó jelnek vettük a kiállítás sikerére, hogy a szépmű is oly szépen volt képviselve a megnyitáznál.

Trefort miniszter megjelenvén, Ráth György, a kiállítás elnöke fogadta és a hozzá intézett beszédben kiemelte, hogy a kiállítás, melyet az iparmúzeum a miniszter pártfogása mellett rendezett, nálunk első a maga nemében; együtt mutatja a könyvnek, mint a közműveltség egyik leghatásosabb terjesztőjének ezredéves történetét, a honalapítás idejétől kezdve a legújabb korig.

Ráth György röviden megismertette beszédben az egész kiállítást.

A nyomdászati előtti kort ábrázoló csoportban már a XII. századból találunk magyarországi könyvmásolókat és könyvfestőket. A magyarországi kódexek itt kezdődő gazdag gyűjteménye, igazolja, hogy a következő 350 év alatt a könyvírás és könyvfestés műipara hazánkban is szépen virágzott. Kimagaslanak ezen csoportból a Korvina maradványai, melyek mióta ezen a tudomány egén meorszerűleg föl-tűnt könyvtár elenyészett, ily nagy számban egyesítve soha sem voltak. Ő felsége engedelmével a bécsi udvari könyvtár, valamint a megkeresett külföldi kormányok tulnyomó része bebecesebb könyvkincseiket átengedték a kiállításra s lehetővé tették, hogy a hazából összegyűjtött 25 kötettel Mátyás könyvtára itt 65 munkával, az összes ismert Korvina-könyvek több mint két harmadával van képviselve. A régi magyarországi könyvtár tartalmazó csoport teljes áttekintését nyújt a hazai nyomdászati és a fölveti korszakra és termékeiből; kézzelfoghatólag tanúsítja, hogy az élethalál harezok közepette is a magyar nyelv meglehetősen elápolatott, hogy a hazai irodalom kiterjedt a tudomány minden ágára s hogy a nyomtatványok külső kiállításának csínja és izlése volta iránti érzék nálunk sem hiányzott. A hazai könyvtárak közreműködése folytán eddig pártatlan teljességben összegyűjtött irodalomtörténeti anyag azt az érdekes statisztikai adatot állapítja meg, hogy régi irodalmunknak a szatmári békekötésig terjedő korszakában, a magyar nyelvű munkák száma névbe sem voltak kevesebbek, mint a latin és a többi hazai nyelven megjelentek együtt véve, tartalmilag pedig azokat jóval fölülmulják. Nem kevésbé öröndetes az eredmény, melyet a jelenlegi hazai nyomdászati föl-tűntet, — a majdnem óriási haladás, mely a lefolyt másfél évtized alatt bekövetkezett, új, fényes bizonyosságul ama történelmi igazságunk, hogy a nyomdászati fejlődése a szellemi mozgás szabadságával azonos kapcsolatban áll. A hazai könyvtárak történeti fejlődését párhuzamosan feltűntető csoport teljesen új világot vet e műiparág múltjára. A könyvtárakon alkalma zott diszponáltak új adatokat szolgáltatnak arra, hogy különösen a XVII. és XVIII. században önálló magyar ékítőművei iskola létezett, melyre több más iparág, pl. az ötvösség, a házi szövészet és a kerámika egyidejű termékeinek díszítése határozottan utal. Ez irányban a jelen uttóró kísérlethez könyvkötészetünk jövőjére nézve különös reményeket fuzhatunk.

Trefort miniszter e tárlatnak a nyomdászati és könyvkötésre való, valamint kulturai fontosságára utalva, kiemelte Ráth György érdemét, ki oly nagy tevékenységgel hozta létre a kiállítást. A jelentékeny siker — mondá a miniszter — azt engedni reméli, hogy iparunk most már föllendül, főleg ha az állam s a közönség állvettve a hazai iparczikkeket pártolja meg akkor is, ha ezek kevésbé csinosak és drágábbak, mint a külföldiek. E reménység érzetében a kiállítást megnyitottnak jelentette.

A miniszter szavait eljenzés követte. Ráth György erre egy diszkutáció «kalauzt» nyújtott át, és a miniszter kalauzolására és a kiállítás nevezetességeinek megmutogatására indult. A miniszter több ízben intézett kérdést egyik-másik tárgy iránt, s a kiállítás rendezéséről a legnagyobb elismeréssel nyilatkozott.

Tegyük mi is egy sötét a képtár díszes termeiben. A szebbnél szebb képek hiába nézdelnek le most ránk, tekintetünk alatt jár az üvegszekrényeken, a hol a magyar könyvészet, irodalomtörténet és iparművészet kincseiben gyönyörködhetünk.

Az egész könyvkiállítást három fő csoportra oszthatjuk: 1. kéziratok; 2. régi magyar nyomtatványok; 3. könyvkötések. A két első áthidalja az önyomatványok (incunabulumok) osztálya, a másodikhoz sorakoznak a könyvközelők: az amatőr-kiállítás és a magyar könyvnyomdászati újabb kiváló termékeinek bemutatása.

A kéziratok a legbelsőbb két termet foglalják el. Szín e küzdelemben kerül a kiállítás látogatójának, a mint átmenőben van a második termen át az elsőbe, hogy ne ott állapodjék meg, annyira meglepi a gyönyörű kódexek remek festészetének ragyogása, az a csodás báj, mely a laikus előtti is mindjárt elárulja, hogy itt Mátyás király nagszerű könyvtárának maradványai áll szemben. Itt még a kalauz hiányát sem érzi, a szem eleget lát a felnyitott egyes lapokból, a kezdőbetűk (initialék) és a lapszegélyek gyönyörű rajzaiból, remek festészetéből, eleget lát, hogy a lelket gyönyörrel, a szívet nemes büszkeséggel töltse el a négy százados romjában is dicső legregibb magyar könyvtár előtt. 25 hazai s 40 külföldi korvina van itt együtt, az összes még meglévőnek több mint kétharmada. E gazdag műkincseket látva, nem csodáljuk, hogy a külföldi könyvtárak némelyike át nem engedte korviniát még egy teljes garanciát nyújtó országos kiállítás számára sem: az is a mi büszkeségünk, hogy annyira féltik. A hazaiak a budapesti egyetem és a nemzeti múzeumi könyvtárban őrzik; amannak birtokában a szultántól 1877-ben visszakapott példányok vannak, emide egyes példányok ő felsége ajándékából kerültek vissza. Kár, hogy a Konstantinápolyt megjárt példányok eredeti kötéseiből kivétezőtve új kontóshon kerültek vissza, tábláikon török czimerekkal, félhaldakkal, bent török felirásokkal.

Ha e második teremnél maradtunk, vessünk egy pillantást arra a négy roppant antiphonalára is, melyek a terem négy szögletében külön-külön asztalon helyezték el. Ezek a hazai nagyobb egyházakban a szolozsmáknál használtattak (legnagyobb a győri, hatalmas rézkapcsai mindegyike egy-egy bilines). Galambtojásnyi hangjegyei arányban állanak magukkal e könyvörökségekkel.

E teremben találjuk még mintegy hatvan kódexből álló sorozatát magyarországi könyvmásolókat és könyvfestőket. Műtörténelmi tekintetben nagyon becses sorozat ez. A sok szép díszítés, festés, mind megannyi megbecsülhetlen régi adat a magyar festészet történetéhez.

Itt diszelegnek még egy csoportban: a magyarországi könyvtárak idegen eredetű legérdekesebb kéziratai. A korlóséggel köztük a IX. század egyik kiváló terméke büszkélkedhetik: a gyulafehérvári könyvtár díszes aranykódex. Képviselve vannak a következő századok is latin, görög, ó-szláv, zsidó kéziratokkal, sőt látunk itt egy budna rituálét, egy amhar nyelvű bibliát, egy dsagattai kéziratot. Megragadják a szemléző figyelmét a ragyogó pompájú miniatúra imakönyvek, szingzag festészetű díszes emlékei olasz, németalföldi, francia és más festő iskoláknak.

A második terem műkincsei látásával el-telve lépünk immár az elsőbe. Itt nem annyira a szemét, hanem a szemléző történeti érzékét várja kellemes meglepetés. Nehéz multu, ne-héz jövőjü nemzet fiainál hogy hiányzanék a történelmi érzék? Az ajtón belépve, a mint bepillantunk az üvegszekrénybe, előtűnik áll s borongós hangulat int memento mori-ta. *Latitac feleym zantuchel mic vogmuac* kezdetű legregibb magyar nyelvemlék (XII. sz.), a halotti beszéd. Körülötte sorakoznak a legregibb magyar nyelvemlékek, irodalomtörténetünk becses kincsei, forrásai. Itt már jó szolgálatot tette a kiállítás kalauza, ha már készen volna. A könyv első lapját, czímét, a hol van is, nem láthatjuk, kénytelenek vagyunk azért a fölnyitott lapokat olvasni s így eltalálni, hogy mivel van dolgunk. E magyar hieroglyphák kuszált betűi előtt kedvtelve időznek a nők is, gyönyörködve a paleographikus buvárát által kísűtött régi zamatu szavakban.

A halotti beszéd közelében olvassuk egyik könyvből:

... Margit még jól nem szült. Ezen időben kezdte szent Margit tanólni abc-t ave Máriát-t és kevés időnek utána igen jól kezdte tanólni és énekelni az egyéb kised lányokkal. Ez gyermek szt. Margit azon vón egy keresztjét kezében és kezd kérdezeni az ő társaitól, hogy mi volna az keresztfa. Az ő társai kedég (=pedig) úgy mondanak vala neki, hogy urunk Jézus ezképen öletött meg emberi nemzetért. Ezeket halván sir vala ez szent gyermek. Szt. Margit azon felvevé az szent szerzetek ruháját az ő ideje szerént nagy ájtatossággal, hogy az ő gyenge gyermek-ségétől fogva éltetnék szerzetes regulának szokásával.

Itt végződik a nyitott lap; pedig oly jól es-nék még tovább is mulatunk emez egyik leg-becsesebb nyelvemlékünkkel, művelődéstörté-nelmünk e kincses bányájával: a Margit legendával. A szép legendát olvasva, mintha kikélnék romjaikból előtűnik a kies Margit-sziget omlatag zárdafalai, s mintha ott látnók (mint az 1250-es években volt) IV. Béla királyunk szent leányának alakját, a mint kinnozza, gyötri magát, hogy érdemesüljön a mennyei örök-életre. Ez a szép legenda Ráskai Lea apáca másolatában maradt ránk a XVI. század elejéről. Ugyanecsak az ő másolata még 3 kiállított magyar kézirat.

A nagyobb részt vallásos tartalmu nyelv-emlékek régies zamatu magyar nyelvtől tovább olvasgatva, imádságokra, vallásos elmélkedésekre, erkölcsi olvasmányokra, martyrok élet-írásaira akadunk.

A Margit-legenda alatt lekötött figyelmünket egyik öktáv könyvecske, s kezdjük olvasni (mai írásmód szerint):

«Mikoron Bonyonyában némely frater comple-tának utána állana némely oltár előtt, elterjesz-kedvén imádságban, vevé vagy fogá a frater pokol-béli örög lábánál fogva s hátra húzza mind az egyháznak közepéig. Mely frater ivelven és futa oda több harmincz fraterrel, kik az egyházban külön-külön helyen imádkoznak vala. Mely fraterek látják vala, hogy az egy frater vonáska vala az egyház szerte; de azt nem látják vala, hogy az frater ki vonasza vala. Azért öröknek vala az fraterek megtartani ez frater, de nem teheték, — annak okáért megrettennek az fraterek igen. Mind ő teljes kezekkel tartják vala. Némely vén frater kedég vete avagy fekvék az fraterre. Egyetemben az fraterrel sok örökődésnek utána viték az frater Szt. Miklós oltára eleiben. És oda jutnak jut az fraterhez Regi-maldus mester: ez frater meggyóná egy halalos binét, kit soha meg nem gyónt vala. És legottan megszabadúla az örögnek vonásatúl.»

Egy imakönyv megmondja keltit: *ezor otzar hatod estendöbe zent Vilhelms napian*. Egy másik: *Ez irás iratott urnak születésének utána ezer otzar harmincz estendöbe és elvezetöt aldozó estin, a ki írta ave Mariat ker*. Egyiknek első sora elárulja, hogy erkölcsi olvasmányokat tartalmaz: *Wala némi tista zizj és zenth leanzo Tyrus nevy varasbol stb*.

Másiknak alsó soraiból látjuk, hogy martirokról szól:

Kézátának kedég ez nemes szentek és marti-rok october havának hatod napján úr zyleti után keet zaz nyolevanhat estendöben Dyocletiansnak alatta.

Egy szép imakönyvre szegeződik ezután tekintetünk, melyben 1531-ből:

Urnak nevébe kezdetyk azzonyok zyz Maria-nae tyzennolez keserwésherewl walo aytatos ymad-saagh.

Az első kezdete:

„Oh tyztasaghnak dragalatos zeep gyenge edes kegyes zyz maria.”

A világi tartalmu nyelvmélek közlő ma-gára vonja figyelmünket egy magában álló lap. Nem lehet más, mint a Szabács megvételéről szóló ének (XV. sz.):

De az fellywl mondott pal Kenezý (t. i. Kinizsi Pál) ky Sabach erós voltát elmellé

honnég mýnemü ágyv kel mellé

Szorgost megyen Nandorfeyvárra

Holy királ erwl bizon hírt vára stb.

Egy másik verses könyvből csak egy sza-kaszt olvasunk s mindjárt látjuk, hogy azt Balassa Bálintnak (a XVII. sz. Petőfiének) kel-tett írnia:

Harmadik az Palkó nótájára

Eregy edes gyórom maid jutsz aszszonyodhoz ky viszen tigeget eskolni szájához

oh, hogy nekem ahoz nem szabad most mennem én vígasztalóhoz. stb. stb.

A harminczöt nyelvmélek között van a Nádor, Jordánszky, Winkler, Erdy, Miskolczy stb. kódex.

Az első teremben a középszekrény tulsó oldalán a magyar történelmi kutforrasokat ta-láljuk. Nem sajnálhatjuk eléggé, hogy nem lehet teljes. Béla király névtelen jegyzőjének törté-nete, Kézai Simon munkája, a képes krónika a bécsi könyvtárban maradtak. De ez utóbbiból gyönyörködhetünk legalább három lapjának hü másában, melyen csodálhatjuk az írás utólrhet-len szépségét, a szindus rajzok pompáját s követ-keztethetünk az egész munka nagyszerűségére. Az itt látható egyik lap a munka kezdő lapját ábrázolja, a hol el van mondva (latinul) a könyv genesis-e:

„Az úr születésnek 1358 esztendejében, kedden, az úr menybe menetele után való héten kezdetet ez a krónika a magyarok viselt dolgairól, a régiekről és a legújabbakról, eredetükről, győzelmükről és a vitéségükről, összegyűjtve régiek krónikákból, azoknak igazságait kiírva, hamisságait elvetvén, az úrnak nevében amen.”

A politikai és művelődéstörténeti források között nevezetes helyet foglalnak el itt a kiál-lított számadás-könyvek (Bárta, Selmecz-, Kör-möczbánya, Nagyszombat városából, a XV. szá-zad kezdetétől). Érdekes 1533-ból Domanok Ambrós szőlős gazda számadás-könyve a tályai szőlő mivléséről. Nevezetes a kiállítottak kö-zött a Turóczy krónika egy kézirata, a Muglen Henriké, Galeotti Mátýsról írott munkája; a krakkói magyar tanulók jegyzéke a XV. szá-zadból (Bursa Hungarorum); egy török def-ter stb.

Nagy figyelmet érdemelnek a kéziratok történetére vonatkozó itt-ott olvasható jegyzet-ek. Az I. terem oldalszekrényében egy kódex tábláján olvashatjuk latinul a következő jegy-zetet:

„Ezt a könyvet egy fogoly magyar, a ki török fogságból Budáról szabadult ki, midőn egyszer ott a királyi könyvtárt kellett tisztogatnia, titokban el-hozta s a komáromi főkapitányak, Kollonics Er-nesznek elvitette, ő pedig azt az eoclesia papjának Lony Mihály Lászlónak adta 1631 nov. 18-án.”

Jellemző megjegyzés az is, mely egy másik kéziratról egyik lapján olvasható: „hogy íhatnám”. Elkéserevésében magyarul sőhajt fel a latin íródeák nagy szomjúságának miatta.

Sokat mondhatnánk még az egyes kézira-tokról, de a többiek rovására nem akarunk to-ább is itt mulatni. A kiállítás gazdag anyagának tudományos feldolgozása a jövő munkája, de annyi bizonyos, hogy a kéziratok és régi ma-gyar nyomtatványok ily szép összehozása már magában oly siker, mely kétségkívül nagy hatással lesz mind irodalom-, mind műtörté-nelmünkre.

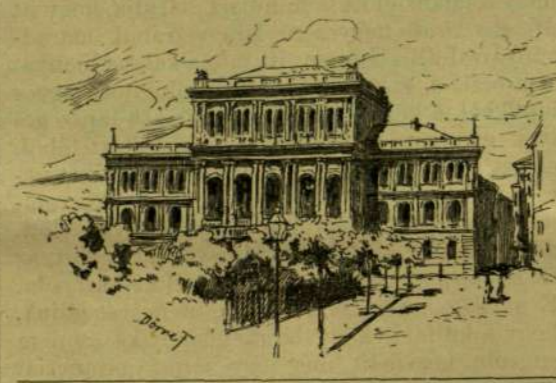
Vessünk még egy futó pillantást a kiállítás többi terembe. A III. teremben találjuk az ós-nyomatványokat (incunabula); a IV-ikben Mis-kovsky Viktor kezdőbetű-rajzait; az V., VI., VII., VIII. teremben van összeállítva 1473—1711 közötti nyomtatványokból a régi magyar könyv-

tár, nyomdák szerint csoportosítva. A IX-ik te-remben az újabb magyar nyomdászat (1712—1878) érdekesebb termékei; a X-ikben egyes magán-könyvgyűjtők legérdekesebb példányai. Egyik oldalteremben Dankó kanonok szép in-cialéit látjuk. A III. emeleten a jelenleg mű-tüködő hazai nyomdák mutatták be termékeiket (Franklin-társulat, Athenaeum és a magán nyom-dák); egy terem a századéves főnállását ün-neplő egyetemi nyomda foglal el. Egy másik teremben a hazai könyvkötés történetének alap-ját képező anyag van összeállítva; ehez csatla-koznak a jelenlegi könyvkötők mintakészítmé-nyei. De mindezekről bővebben csak a köze-lebbi számokban szólhatunk.

Az országos könyvkiállítás létrejötté — mint a megnyitáson méltán hangsúlyoztatott — a közoktatási miniszter ur hathatós pártfo-gásának köszönhető. A kéziratkiállításnak esz-méje Fraknoi Vilmostól származik, a ki még mint a muzeumi könyvtár igazgatója kezdemé-nyezte azt. De hogy a kiállítás valóban ország-gossá válhatott s oly szépen sikerülhetett, annak érdemében a kiállítás buzgó elnökevel, Ráth Györggyel, több hazai könyvtár osztozik. Az egyetemi, muzeumi és akadémiái könyvtár-ban hónapok óta nagy volt a sürgős-forgás, a vi-légi könyvtárak is egyenkint küldögettek föl könyv-kínéseiket; a külföldi (ausztriai, német, olasz, orosz) könyvtárak a Korvinnak átengedése által emelték nagyban a kiállítás díszét.

Nem volt könnyű munka a kiállítás létesí-tése; de a nemzeti közmívelődés magasztos czélja legyőzött minden akadályt. A szép siker bizto-sít, hogy az orsz. könyvkiállításból mind iroda-lomtörténetünk (főképe a könyvszetre), mind iparművészetünkre gazdag szellemi kincs fog háramlani. Adja isten, hogy ugy legyen.

SZÁDECHY LAJOS.

PETŐFI ATYJA MINT SZABADSÁG-HARCZOS.

POTEMKIN ALFONZ elbeszélése után közli EGERVÁRY P. ÖDÖN.

Midőn Jellasi horvátországi bán 1848-ik év szeptember havában a magyar hárt átlépte, s 40,000 horvátját fővárosunk felé indítá azon elhatározott szándékkal, hogy az országgyűlést szétűzze, s Budapestet kőhalomná tegye, mi végre sok bockoros csöcselékét is hozott magá-val, mely oly rakonzátlanul gazdálkodott, a merre csak elvonult; minden hazai kelt a boszu érzete fogott el; de midőn a lángelkű szónok, a nemzet élető szelleme Kossuth Lajos a tribünre lépett, s az ifúságot fegyverre szó-lítá, hogy az irtó szándékkal belakodó hűtlen testvér-ellenséget kiverje a hazából s megsem-misítse, a lelkesedés tetőfokra hágott, s Pesten azonnal elhatározták egy önkényes szabad-csa-pat rögtöni szervezését.

E csapat hihetetlen gyorsasággal alakult meg, sőt még más csapatok- és zászlóalj-aknak is jutott a nemzeti lobogó alá siető ifúság-ból, s hogy habár a herceg Voronieczki már előbb fölállított vadász csapata s az első tiz honvéd-zászlóalj a fővárosi ifúság számát meglehetősen lepasszította, mindamellett volt még itt elég fegyverfogható kéz.

A mint az önkényes szabad-csapat szerve-zése kimondatott s azt a falragaszok a közönség tudtára adták: az iparos-műhelyek, gyárak, nyomdák a hivatalos termek, az ügyvédi s magánintézetek irodái csaknem üresen marad-tak, mindenki sietett, a kibén csak jó vér pez-sgett, a hármas színű lobogó alá, hogy az ön-kényes csapatba álljon s a horvátok ellen indulhasson.

E csapat gyűlhelyül Pest-belváros legna-gyobb udvara, a szervita rend telke jelöltetett

ki, a hova a harcvezető s a hazát védni óhajtó ifjak és férfiak siettek, mindannyian a művel-tebb osztályból valók.

A kiknek neveire ez epizód elbeszélője (Po-temkin Alfonz) 34 év mulva vissza tud emlé-kezni, a következők: Degré Alajos, a jeles író, Meszéna Ferencz, esztergomi városkapitány, Nagy József, pestvárosi hivatalnok, egykori kecskeméti bíró fia, Mészáros Péter, akkori hivatalnok a kultusz-miniszteriumban, később a m. tud. akadémia tisztviselője, Tóth Gáspár, szabómester, pesti háziur és 1848/9-ki ország-gyűlési képviselő, Nagy Gábor (később Takács Ádám szinész), Király István, r. k. áldozár, később sz.-fehérvári tanár, Pilsly József ügyvéd, Debreczeni János ügyvéd, Gömbös ügyvéd, Pazár ügyvéd, Horváth Gusztáv, később pest-megyei árvaszéki hivatalnok, Steinacker. Sánta, volt kir. testőr nevezetett ki e csapat első szá-zadosát, a ki később honvédezzésségig emel-kegett; Dreher és Batori, mint volt cs. kir. katonatisztek, szintén századosokká nevezet-tek ki.

A csapatnak a magyar alkotmányra leendő főlesketésével az ünnepelt ifju író, Vasvári Pál volt megbízva, ki e tisztnek teljesítése után egy már öszbevegyült férfit vezetett elé s azt lelkes szónoklattal a pesti önkényes szabad csa-pat zászlótartójául ajánlotta.

Az ajánlott igen rokonszenves alak volt, s a nagy ezüstgombos dolmány, magyar nadrág, hosszuszaru csizma és pörge kalap viselet még érdekesebbé tette.

Vasvári rövid beszédben, de meleg szavak-al adta elő, hogy a nemzeti lobogó, e szent jelvény hibebe kezekre nem lehet bízva, mint hazánk jelenkori egyik legnagyobb és legnép-szerűbb költője, Petőfi édes atyjára.

A mint Petőfi neve a Vasvári ajkairól el-hangzott, eget vereső éljen-rivalgás tört ki min-den ajkáról, szünni nem akarva; a csapat zász-lója egy perc alatt a nagy költő atyja kezében termett, száz meg száz kar nyult felé, mindenki kezét akart szoritani a tisztos öreggel, a lelkes honfival, s szívvelyesen üdvözölé.

Petőfi atyja mélyen meg volt hatva e nagy kitüntetés által, szemeiből a köny, az öröm könye csordult ki, s alig talált szavakat e várat-lan megtiszteltetésért, s nem gőzözte viszonzni az ezernyi kézszerítést és üdvözlést.

Ez örömteljes jelenet közepettim egyszerre ott termett Petőfi, ama kor legkedveltebb, leg-népszerűbb költője, ama eseményus napok ihletett szónoka, a harcvezető magyar ifúság lángragyujtója, kit az önkényes szabadsapat zászlaja alá odasiető tömeg alig hogy megpill-lantott, frenetikus éljen-rivalgásban tört ki, a levegőbe kapta, vállaira emelte, s egyhangulag kiáltá: „Halljuk a nagy népköltőt, Petőfit.”

És a születé annyszor megénekelt, s oly gyöngéden szerető, hálás jó fiu első pillanata tisztos ösz atyján akad meg, ki a nemzeti lobo-gót, e jeles önkéntes csapat zászlaját göröcsősen szoritá keblére, arczáról mennyi öröm sugár-zott, mely az őt ért megtiszteltetés s ünnepelt fia iránti bálványozás érzetét tükrözte vissza, s ta-lán ez volt az öreg Petőfi életének legboldogab-b s legmagasztosabb perce.

Midőn már az éljen-rivalgás vihara lecsőn-desedett, megszólalt Petőfi, rövid szónoklataban honszeretetre, kitarásra s hősiességre buzdítván az ujonnan alakult önkényes szabad-csapatot; végtére pedig ujjal ajánlotta édesatyját zászló-tartónak, biztosítván vitéz bajtársát arról, hogy atyjáért a kezességét magára vállalja s ünnepe-lyesen igéri, hogy az öregtől élve ugyan nem, csakis halva fogja elvenni az ellenség a reá bi-zott szent jelvényt, a csapat zászlaját.

A lelkes, harcvezetőtől égő s csupa művelt, tüztel ifju életből álló önkényes csapat néhány nap mulva Jellasi hadai ellen megindult. A csapat ágyútegeihez a nemzeti színház csaknem minden lelkes és harcüzepes tagja be volt osztva, különösen a kardalnokok tüntették ki magukat hazafias készségük, ügyességük és bátorságuk által. De voltak is a nemzeti színház kardalnokai között valóban jeles egyének ez időben, ugymint a jó kedélyben kifogyhatlan Török Miklós, Török Pista, Petrik a halász, Balácsi Józsi, Hu-benai Janesi, Nóder Pista, Vadász Jóska, a kis Koresek, Vas Andris, Udvarhelyi Sándor, a hóri-horgas Gózon, stb.; hát még a klasszikus élczü Réti Miska, a vig koma.

Midőn a magyar sereg táborba szállt, alig hogy az étkezés megtörtént, a pesti önkény-

tes szabad-csapat tüzei, a nemzeti színház kardalnokai rákédtek a „Hunyadi László”, „Norma”, „Borgia”, „Büvös vadász”, „Ernani”, stb. dalműből jól betanult darabokat, ugy hogy mindenki szem és fül lett, szép énekük a legszi-lajabb puszták fiát is meghatotta. Csakhamar népszerű és ünnepele emberek lettek e kedélyes, dalos tüzerek, minden zászlóalj és csapat a pesti önkényesek közelébe vágyódott, hogy szépen összhangzó, zengetes énekükben győ-nyörködjék.

E kardalnok-tüzerek Görgei Arthur figye-lmét sem kerülték ki, mert midőn a magyar se-reg Pozsony alatt táborozott, és akkor nagy népszerűségben álló Görgei a városba rendelte, s az ottani előkelő közönségnek bemutatta őket, énekelteket s kedélyesen mulatott velük.

Azonban a mily népszerűek és kedveltek voltak a kardalnok-tüzerek az egész magyar táborban, ép oly nagy kegyelettel viseltett mindenki a pesti önkényes csapat zászlótár-tója, a tisztos ösz férfit, Petőfi atyja iránt. Midőn az éj beálltával a tábori tűz föllobogott, százkint csődültek köré, tisztelettel üdvözöl-ték, mindenki kedvét és barátságát kereste, a mi igen jól esett az öregnek, s csakhamar földerült, beszéde eredt ifju bajtársaival; s szeretett is beszélni, miután látta, hogy mily áhitatos figye-lemmel hallgatják. Természetes, hogy beszéde-nek legkedvezőbb tárgya fia, Sándor volt, a kineknevét haajkaira vette, arca mindannyiszor kigyuladt, s lyanka szívőbő a vér oda szökött volna föl, s minthor hangja is ünneplésesebb volt, a büszke önértéttől.

A jó öreg elmondta fiának egész életét; azt különösen hangsúlyozta, hogy a gyereknek sehog sem volt kedve a mérszárossághoz, sőt még más mesterségtől is irtózkodott, s már elemi iskolás fiu korában elkezdte a verselést; vala-hányszor csak szüleinek név- és születésnapja volt, mindannyiszor saját eszmézsengőjével ör-vendeztette meg őket, ő maga komponálta az üdvözölő mondatokat és mindig versekbe foglalva; „na hiszen az igaz, hogy bizony nem voltak azok valami világra szóló szép versek — mondá az öreg — de mi még sem akartuk elhinni, hogy a mi gyermekünkől annyit is kitelik, tanítójára esett a gyanuk, hogy az írta ki neki valahon-nan vagy pedig az csinálta; de végre is kisült, hogy biz’ az Sándor fiamtól telt ki.”

A jó öreg egész odaadással tűrte a háboru viszontagságait, olykor ugy látszott, hogy a hosszas gyaloglás terhére van már vénülő csont-jainak s megviseli, de ő azért soha sem zugló-dott, folyton helyt állott, Budapesttől Buceg és vissza, le nem tette a rábizott csapat zászlaját a kezéből.

DALMÁT LEÁNY.

Az Adria keleti partján elvonuló keskeny földszalag, védelmezve a többi népekkel való összekeveredéstől egy felől a tenger, más felől csak nehezen járható mészhégyek által, elszige-teltségében sok oly sajátosságát őrizte meg, melyet inkább festői, mint kulturális vagy gyakor-lati szempontból szoktunk megítélni.

Ilyen főleg a népviselet. A nők vise-lete különösen, még az egymással szomszédos vidékeken is, külön-külön befolyásait tünteti föl, itt a középkori, ott a későbbi velencei, amott végre még a török vagy európai modern divat-nak is.

Ez alkalommal a királyi dalmáciai utja alkalmával összeállított gyűjteményből egy dal-mát falusi szépséget mutatunk be, kinek oly sajátosságok fejkötő díszíti fejét, mely meglepően emlékeztet a nálunk Magyarországon is, Zólyom és Gömör megye némely tót falvaiban a pórnőknél divatos fejdíszre, melyet az előbbi hely-en „esepez”-nek, az utóbbin „kiká”-nak neveznek, — csakhogy nálunk csupán asszo-nyok, lányok nem viselik. A brokatszerű vagy virágos mellényke is, melyet sokredőjű kende-vel kötnek át, a mi tót leányaink viseletére emlékeztet. Mindezek a dalmát nőknél saját házi iparuk termékei, kezők munkája. A nyakon rendszeren sokszoru üveggyöngyöt viselnek.

Némely dalmát falu leányai csakugy ra-gyognak a czifraságtól és ékszerektől. A szoknya csak fellábszárig ér nálok, láttára a tiszta harisnyát. Ujjaiak tele vannak gyűrűvel, a nyak körül pompás arany gombfűzér, valódi speczia-litás. Fülbevalójuk majd gömb, majd kosár,

Dalmát leány.

majd csillag- vagy boglár alakú; a hajttuk, esat-tok, kereszték a bennszülött ötvösség remekei. Az ily leány nyakán hordozza egész vagyonát, hozományát s ép ugy nem tenné le, mint a férfi a fegyverzetét. A fiatal dalmata leány sugár, egyenes tartású alak s gyakran meglepő szépségű arczban is.

AZ AUDIPHONRÓL.

(Rhodes R. G. találmánya; Colladon egyszerűsített készüléke; az újabb találmányok a régiek időkben; az audiphon a 17-ik században és a khinaiaknál.)

Az elmúlt évtized igen gazdag volt talá-lmányokban. Graham Bell, Edison s több más kutató elme számtalan új találmánnyal gazda-gították a világot.

Colladon, egy tudós genfi mérnök, a múlt évben egy nagyon egyszerű készüléket talált föl, mely ugyszólván semmibe sem kerül, s mégis elég hatályos arra nézve, hogy általa a siket-némák megkülönböztessék a zenét, sőt az em-beri hangot is.

Egy évvel korábban Rhodes R. G. nevű chikagói lakos audiphon nevű készülékre váltott szabadalmat; az amerikai föltaláló e készüléke nyagban föllmulja az eddig használatban volt hangszarut, mert azáltal a siketek is hallásra képesek.

Kísérleteket tettek vele az Egyesült-államok több siketnéma intézetében, s kitűnt, hogy e szerencsétlenek e készülék használva eléggé megkülönböztetik némely hangszer hangját, sőt megértik a szóbeli oktatást is, mi fölötte meg-könyviti tanításukat az ajk mozgásáról való olvasást illetőleg.

Rhodes találmánya egy fogantatott állatot hajtott ruggyanta lap, melynek a fogantatott állat való vége epszögben van elvágva, a másik vége pedig homoruban be van kanyarítva. A homoru, befelé hajló félkör alakú bevágás közepére zsi-negek vannak erősítve, melyek a fogantatott alkalmazzák lyukban tűnnek el. E zsinetek egy-csavar segítségével kifeszíthetők, mi által a rug-gyanta lap még inkább megöröbítették, s ugy néz ki, mint egy kis csolnak kifeszített vitorlaja.

A ruggyanta lap bekanyarított végét a felső fogakra illesztik, s ezáltal a siketek a legkisebb hangot is meg tudják különböztetni.

Azon siket-némák, kiknél a halló idegek még tökéletesen kiaszva nincsenek, az audiphon alkalmazása mellett több különféle hangszer magasabb és mélyebb hangjait könnyen meg-különböztetik, sőt az emberi hangot is megér-tik, ha közvetlenül a készülékre van irányozva a beszéd.

Igy lassankint előbb egyes szavakat, majd mondatokat betanulva, ügyes tanító vezetése mellett hamarosan megtanulnak beszélni. Nagy-on könnyíti a tanulást az a körülmény, hogy saját beszédjüket is képesek hallani.

Az audiphon tehát a legnagyobb jótéte-

ménynek tekinthető a siketnéma-intézetekre, valamint a siketiségre kárthatott szerencsét-lenek legnagyobb részére is.

Az amerikai audiphon. azonban nagyon drága, a keményített ruggyanta lapok sokba kerülnek; Chikagóban nagyságuk szerint 50—75 frankért árulják azokat. Ezenkívül a ruggyanta lapok nagyobb hidegben könnyen elpattannak. s vékonyáguknál fogva különben is törékenyek.

Colladon egy ilyen audiphonnak birtokába jutván, azonnal tanulmányozni kezdte azt, s különösen azon irányban terjesztette ki ku-tatásait, hogy nem lehetne-e más anyaggal pótolni a ruggyanta lapot. Kísérleteket tett ércz-, fa-, üveg- s más lapokkal, míg végre reá jött, hogy bizonyos papirlemez tökéletesen pó-tolhatja a ruggyantát. Most tehát az ő fárado-zásainak lehet köszönni, hogy 25 krajczárért ép oly hatályos hallókészüléket szereshetünk, mint azelőtt 30 frtért.

A készülékhez alkalmas papirlemez a ke-reskedésekben atlasz, vagy csalánpapír név alatt ismeretes, s ruganyossága, tömörsége és vékony-sága által tűnik ki.

Az ilyen papírból mindenki önmaga készít-het magának audiphont; ugyanis a fentebbi leírásnak megfelelőleg kivágunk egy 30 cen-timéter hosszú, és kellő szélességű papirlemez-t s homorura kimetszett végét felső fogainkhoz illesztjük, a másikat pedig kezünkbe fogjuk, s addig hajlítjuk, míg a szükséges görbéséget eléri.

Igy tehát egy fogantatott és feszítőzsinór nél-küli egyszerű papirlemez ép egy megteszi a szolgálatot, mint a ruggyantából készült ame-rikai audiphon. Hogy a papír a szájjal nedvessége miatt el ne lágyuljon: a fogakhoz illesztett végét valamely — az egészségre nem ártalmas — víz-hatlan mázzal kell bekennünk.

A lemezek szélességét 30 centiméterre, hosszúságukat pedig 35—38-ra teszi Colladon; de különben minél nagyobb a készülék, annál hatályosabb.

A múlt év elején tette Colladon első kísér-leit nyolcz siketnémaival, kiket Sager Lajos — az ajkmozgás megfigyelése által való olvasás rendszerének egyik legjeleesebb tanára — veze-tett hozzá. Mindenek előtt is megvizsgálták e siketnémaikat, megállapították, hogy melyek képesek közülök a zongora hangjait fölfogni, s meghatározták a távoltságot, melyről már sem-mit sem hallottak.

Némelyik csak a padló mozgásáról vette észre a hangrezést, s midőn audiphonnal ellát-tattak, kivétel nélkül mindnyájan megkülönböz-tették az egyes hangok rezgését, melyek a maga-sabb vagy mélyebb hangok szerint, hol egyik hol másik oldalról jutottak hozzájuk.

A kísérlet bebizonyította, hogy e siketné-mák még szemeket behunyva is különbséget tudtak tenni a hegedű és zongora hangjai kö-zött. A hegedű magasabb hangjai legkevesebb benyomást tettek reájok, míg a zongorának kü-lönösen mélyebb hangjait mindnyájan érthe-tően fölfogták. Mennél magasabbak voltak a hangok, annál kevésbé jutottak el hozzájuk.

Más kísérletek igazolták, hogy a siketné-mák jól megértették a készülék közvetlen köze-lében kiejtett szavakat, sőt minden kétség eloszlatása végett érthetően ismételték is azokat.

Colladon papirlemezeit elvitázhatlanul nagy szolgálatot tehetnek mindazoknak, kiknek hallási képessége meg van gyöngyűve, s kik ösztön-szerű idegenkedést éreznek, ha fülnyílásaik szilárdabb testek által érintkeznek. Az audiphon igen előnyösen helyettesíti az eddig használat-ban volt hangtölcséreket. Ha meggondoljuk, hogy e nagy eredményt egy ugyszólván értékte-len, vékony papirlemez idézi elő: el kel ösmér-nünk, hogy Colladon egyszerű találmánya igen nagy fontossággal bír.

De az emberiség javát szívükön viselő tudósok örökké kutató elmeje nem elégedett meg e sikerrel, hanem a javításán fáradozott. Igy Estissac Mathieu francia tudós kényelme-tenek találta, hogy a siketnéma egy ily arány-lag nagyobb darab papirlemez tartásnak szá-jukban, s azon gondolatra jött, hogy ezeket hengerlaku papirlemezekkel helyettesítse. Ké-sőbb tökéletesítette találmányát, s ma már szí-var, vagy virágalku készüléket alkalmaz.

De alig van újabb találmány, melyet tüze-tesebb kutatás után, — habár más, s esetleg egyszerűbb alakban is — a régiek időkben föl-ne találunk. Némelyiknek eszméje már egy

pár századdal korábban megfogamzott valamely gondolkozó fő agyában, s ha a kivétel a gépészet, vagy más tudomány fejlettsége miatt nem állott is módjában, de legalább látnoki szemekkel maga elé varázsolta azt.

Vizont számtalan új találmány már gyakorlati és idők előtt létezett. A Schwarz Berchtold által a 14-ik században feltalált puskaport a kínaiak már az első században ismerték; de még őket is megelőzték az indusok, kiknek szent könyveiben említve van, hogy már a mostani idősámítás előtt tűzfegyvereket használtak. E robbanó vegyületek, melynek alapját a salétrom képezte, az arabokhoz is átszármazott, kik azt *indiai hónak* nevezték el.

De térjünk vissza tárgyunkhoz. Az audiphon sem új dolog.

Már Beethovenről írják, hogy hallása meggyengült, egy fa, vagy érc csövet használt, melynek egyik végét a zongorához támasztotta, másik végét pedig füléhez illesztette.

Nelaton minden nehézség nélkül társalgott a siketekkel egy bot segítségével, melynek egyik végét gégejéhez illesztette, a másik végét pedig a siket fogai közé tette.

Larrey, jeles francia orvos egy nagyon különös esetet beszél el egy rokkantól, ki tökéletesen megszokta. Az illetőnek ugyanis egy régi fejsze kiújult, nagy meglepetésére tökéletesen megértette az ágya mellett folyó társalgást, midőn fejét az ágyfájához támasztotta.

Az „Electricité” című szaklap szerint az audiphon feltalálója *Kircher P.* tudós jezsuita lenne, ki 1693-ban kiadott művében egy görbe nyaku, hosszú hegedű által véli megoldottnak a kérdést. „A siket — írja a tudós — fogai közé vette a hegedű nyakának végét, s ez által tökéletesen megértette a harmoniát. Ugy látszik, hogy a hurok által adott hangok a hegedű nyakának közvetítése által a szájba vezetve, bámulatos izgatást gyakorolnak a hallidegekre.”

De e régebbi időkbeli származó adatok fölmegítésénél ne feledjük a kínaiakat sem, kik minden nevezetes találmányt magukénak vitatnak, s rendszeren maguknak vindikálják az elsőbbséget. Az előbb említett híres orvos, Larrey, szerint a föntebb leírt készüléket *Khináb* emlékeztet meghaladó idő óta ismerik és sikerrel alkalmazzák. A siketek egy pálcával vannak ellátva, melynek félhordalaku szaruvallal ellátott végét a beszélő gégejéhez illesztik, s másik végét pedig fogaik közé veszik.

DR. LUBY GYULA.

MAGYAR SZÜCSÖK AMERIKÁBAN.

Boston, 1882. febr. 20-án.

Régebben már itt laktam három és fél évig, azután haza mentem és letelepedtem, s az egyetem-utcai 10. számú szücsbolt most is az én nevem alatt áll, bár igen örülök, hogy újra itt lehetek Bostonban. Itt jobban érzem már magamat, pedig még csak augusztus hónapban leszek egy éve, hogy itt vagyok.

Tudtommal csak 16 magyart tudok Bostonban (16 ezer némethez képest nagy különbség), kik közül 12-en szücsök, s ezek tartják fenn egész New-Englandban a szücséget, a yankee nem ért a főkabór (seal skin) feldarabolásához, azt már csak nekünk hagyja, de ő ugyancsak ért az eladáshoz, Valkó Márton (gömör) itten a legrégebb magyar szücs, és Barta Lajos (nagykőrösi), Kakas Ede, az ismert budapesti Kokesch szücs testvére, ki legjobban áll a bostoni szücsök és magyarok között, és csupán üzleti helyiségért fizet a Washington-Streeten 4 ezer dollárt (10,000 forint o. é.), azután Kapusy Ferenc (kecskeméti), ki szücs és magyar borkereskedő is, s ezek a régi magyarok, — de van még 8 fiatal magyar szücs, ki valamennyi jólétnek örvend.

Azután tudok még Klein nevű magyar családot, melynek itt szivar- és cukor- (candy) kereskedése van, egy másik családot, melynek cukorkereskedése van, s egy új pozsonyi borkereskedőt és több házalót (pedler). Egy fiatal magyar pedler karácsony hetében engedélyt nyert kapunkban megállani és 25 centes bicskákát árulván, persze (one price strictly) szabott áron; három nap alatt 40 dollárt vett be, melyből 16 dollárt tisztá haszna volt.

Itt közlök egy kis történetkét amerikai életünkől, melyet a múlt heti „Boston Herald”-ből fordítottam le.

„A *Winter St. Ch.* üzletébe belép egy fiu, s a megszólítottját kérdi: „Te vagy a gazda, Mr. Ch.? Eljöttem munkát kérni.” Epen maga Mr. Ch. volt, — bámulva kérdi: „munkát akarsz? hát hány éves vagy?” „Hét éves múltam, sir.” „Hiszen te igen kicsi vagy még, s el sem éréd a pudlit?” „Well sir, de biztosítalak, hogy most igen hirtelen növök.” „Hogy hívják apádat, hogy már dolgozni küld?” „Apám meghalt, és anyám gyöngélkedik, pénzereső nincs a háznál, és már három nap óta reggelit sem főzött.” „Itt van 25 cent, menj haza, add anyádnak, főzzön reggelit számadra.” „Well sir, én nem fogadom el, mert azt anyám sem szeretné, ha én koldulni mennék, én munkát kérek jönnem, mert dolgozni akarok.”

Az ur kérdez a 4-ik számú Cash boy után. „Nincs jelen, el van küldve.” — „A 6-ik számú?” „Az be sem jött, de be van jelentve mint beteg.” „Well sir, itt van egy dollár, s hétfőn elfoglalhatod a helyedet mint 6-ik számú Cash boy, és három dollár lesz a heti díjat, és akkor ez az egy dollár le lesz vonva a fizetésedből.”

„Hány órákor legyek itt hétfőn sir?” — „Pont 8 órákor.” „All right sir, good by.” S a 7 éves fiu haza jön s egész komolyan jelenti anyjának: „Hétfőn megyek dolgozni, és tud meg, hogy 3 dolláros, 6-ik számú Cash boy vagyok és ezután, mert csupán én csinálom pénzt a háznak, tehát én vagyok a gazda is.”

Egy másik, szintén a szombati „Herald”-ből veszem ki:

„Lipót Morse & Comp. czége ajándékképpen fizetett minden felnőt munkásának 50, — a kiskorúaknak pedig 25 dollárt, hogy boldogan megünnepelhesék Washington születése évfordulójának ünnepét február 22-én. Ez is szép példa, e czégnel (szabó) van legkevesebb 25 férfi munkása.

Nem tudom, hány czég követné minálunk e czég példáját, mert itt Amerikában ilyesmi igen gyakori.

BALCZA ANDOR.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

„Magyarország ármentesítése” című figyelemreméltó szakmunka jelent meg *Lanfrancini Enea* mérnökötől, ki a Dunaszabályozásról már adott ki egy nagy munkát, kitűnő térképekkel. Ez a munka is két részre oszlik: egyik a szöveg, mely az eddigi ármentesítéseket adja elő, azután pedig a szerző javaslatait, gondosan gyűjtött adatait közli. A másik rész pedig két nagy térképből áll, egyik a Duna és mellékfolyóinak ártere az ország alsó részén, a másik pedig a Duna hossz-szélén Magyarországon. A két rész díszes tárczába van beillesztve. Lanfrancini nem helyesli az eddigi követett ármentesítést, nevezetesen hogy töltéseket emelnek, melyek igen költségesek, melyek következménye, hogy a folyók medre is emelkedik, s ekkép a töltéseket is is emelni kell, de aztán a töltéseken túl fakadnak föl a vizek. Az ő terve az, hogy töltések helyett a folyók ágyát kell mélyíteni. Ez érdekes munkát, melyről még lesz alkalmunk tüzesebben is szólni, nagy dicszettel állította ki a magyar kir. államnyomda, s Ráth Mórál jelent meg.

Kossuth teljes befejezte iratainak harmadik kötetét. A nagy mű utolsó kéziratával együtt levelet intézett Verei József urhoz, az Athenaeum igazgatójához. A „befejezés”-hez egy hét lapnyi „melléklet”-et csatol, melyet óhajtatna a szövegbe fölvetni, de csak úgy, ha ezzel nem megy túl a mű a kiszabott terjedelmen. Érdekeseke a levél utolsó sorai is: „Nagy megnyugtatóságra szolgálna, ha a 3-ik kötet kelenődségével önnök oka lenne megelégedve lenni. Tartok tőle, hogy nem lesz, mert mi tagadás benne, nem is értek az írói mesterséghez s nevem is kiment a divatból a mai Magyarországon.” Az utóirat így hangzik: „Előszót nem írok. Az első kötet előszava mind a három kötetre szól. A kötet alcímüül ezt proponálom: „A remény és csapások kora 1860—1862.”

„Targyak” a czime egy 312 lapra terjedő kötetnek, melyet *Jókai* rövidbe elbeszéléseiből — régiekből és újabbakból — az Athenaeum-társaság adott ki. A kilencz darab közt elbeszélések „A jedikulai rab”, „Az egyhuszasos leány”, „A dagói torony”, „A hazatért”, „Az utolsó kacaj”,

„A nyulak históriája”. Ezeket követik: „Boszniai huszárkaland”, „Keleti regék”, továbbá „Tiszelt ház, karzat és buffet”, „Az érdekes fiatal ember” című párbeszédés tréfa. Ára 1 frt 50 kr.

„A komáromi magyar színészet története” ből megjelent a második füzet. E nagy gondalal összeállított adatokat idősb *Szinnyei József* a „Komáromi Lapok”-ban közli, s onnan külön lenyomatban, külön füzetben is kiadja. Az új füzet az 1819—21. évek eseményeit adja elő. A fennmaradt szinlapok, sugókönyvek, egykoru hírlapok, naplók, jegyzetek alapján *Szinnyei* igen érdekes a magyar színészet történetéhez gazdag adatokat tesz ismeretké. Egybeállítja az akkori színigazgatók, elsőbrendű színészek életrajzát, s irodalmi működésüket. E füzetben például Láng Ádámról kimutatja, hogy a neve alatt szinpadra került eredeti darabok száma 28, a fordítottaké 107. Tehát színészi működésén kívül még nagy irodalmi tevékenységet is fejtett ki. Pály Elekről szintén az eddigieknél sokkal terjedelmesebb az irodalmi tevékenység kimutatása. E füzet még *Kilényi* társaságát ismerteti, s a játéktrend egyes darabjairól is tájékoztatást nyújt. Az egész munka terjedelmes lesz s az eddig megjelent két füzet értékesnek hirdeti. Egy-egy füzet ára 40 kr.

„A hit temploma”. Ily czim alatt adja ki *Könyves Tóth Kálmán* Spurgeon angol egyházi szónok válogatott beszédeit magyar átdolgozásban. A multkor említettük a második kötet megjelenését; most pedig az első kötet második kiadása jelent meg, a mi e derék munka kelendőségét mutatja. Az új kiadás e kötet Kókai Lajos budapesti könyvtáros utján kapható 2 frtjával.

Pályanyertes magyar egyházi költő. Egy katolikus római lap, az „Il papato”, néhány hóval ezelőtt pályázatot hirdetett egy a pápát dicsőítő latin költeményre. A világ minden részéből tömérdek pályamű érkezett s a bíráló bizottság, melynek elnöke msgr. Nocelli, a pápa magánítikára volt, e napokban hirdeté ki az eredményt. E szerint hét művet találtak versenyképesnek s ezek közül négy nyert ezüst érmet. E négy pályanyertes közt van, dr. *Steckler* Lajos magyar kath. pap is.

Újabb és válogatott költeményeire hirdet előfizetést *Halasz Dezső*, kinek neve régebbi időkben sűrűn megfordult a szépirodalmi lapokban, s kitől önálló kötetek is jelentek meg. Az új kötetbe ezeket válogatja össze. A husz ivre terjedő könyv novemberben jelenik meg, előfizetési díja kötőtt példányonként 3 frt, mely összeg a szerzőhöz augusztus közepeig küldendő el Budapestre.

Folyóiratok. A „Nemzetgazdasági Szemle” című derék szakfolyóirat februári füzeté következik értekezéssel jelent meg: „A tulajdonjogról”. Dr. Földes Bélától. „A valuta-kérdés a párisi konferencián”. Mándy Lajostól. „Az Al-Duna és a magyar érdek”. második és befejező közlemény *György Endrőtől*. „Magyarország államadosságai”, szintén befejező közlemény *Pólya Jakabtól*. — A „Nemzeti névelés” havi folyóirat februári füzeté élén *Sebestyén Gyula* „Leányiskolánk és a felnőtök oktatása” című cikkben azzal a kérdéssel foglalkozik, mily módon lehetne segíteni azon, hogy az elemi iskolába járó leányösvendékek közül oly kevés megy át a felsőbb polgári vagy népisiskolákba. Ismétlő iskolákat óhajtatna, vagy azt, hogy a tanítónők koronkint kézi munkára összegyűjtésük volt tanítványukat, s a munka közben folytatott értekezletekben terjeszték a további ismereteket. E felszólalást követi *Bánóczy József* cikke „Névelés és női olvasmányok e század elején”, továbbá „Hogyan neveljük kisdemeinket”, levél egy anyához; „A gyermek szem”, dr. Szili Adolftól; „Egy kép a régi könyvek állatvilágából”, dr. Daday Jenőtől; „Egy német könyv a nőről”, *Harrer Paulától*; végül kisebb vegyes közlések. — A „Philologiai Közöny” márciusi füzetében *Veress Ignác* érdekes tanulmányt kezd meg „Az igeműszavak a magyar nyelvben” czim alatt. A magyar műszavak történetét, ugyszólván irodalmát ismerteti meg ebben, s már reggeli írónk törekvéseiből azt a tanulást meríti, hogy magyar műszavakat használnunk kell, vagy ha ilyenek nem volnának, újakat kellene teremtenünk. *Beliczay Jónás* értekezése követi ezt a római fa-utakról, azután *Krausz Jakab* folytatja *Euripides* életének és költészetének ismertetését. Fordításokat közölnek: *Márci József* a *Lucanus* „Pharsaliájá”-ból, P. *Theurewk* Emil két anakreoni dalt, s ezenkívül könyvismertetéseket találunk a füzetben hazai és fölföldi művekről. — A „Koszoru” márciusi füzeté *Baditz Ottó* fiatal festő arcképét közli, a szerkesztő *Szana Tamás* által írt ismertetés mellett. Az elbeszélés

köréhez tartozó dolgozat három van a füzetben. *Frankenburg Adolftól* utazási tőredék, ifj. *Ábrányi Kornél* „Az erényhős” című rajz és *Gozsdu Elektől* szintén egy rajz, a „Kosár”; költemény *Kedves Aladártól*. Dr. *Badics Ferenc* Dukai Takács Judit költőnőről értekezik, *György Aladár* pedig *Munkácsy* „Jézus Pilátus előtt” című nagy képeről ír. — A „Függetlenség” irodalomtörténeti közlöny új füzetének közleményeiből *Abafi Lajostól* a *Sározy Gyuláról*, dr. *Ferenczytől* a *Tompa* és *Szemere* közti levelezésről és *Abafitól* a *Szemere Pálnak* Vörösmárt, „Szózatjáról” írt bírálatát a multkor füzetbeli közlemények folytatása. *Csaplár Benedek* folytatja a *Révai* életére vonatkozó adatokat. *Kóváry László* *Ujfalvi Krisztina* kiadatlan verseit mutatja be. *Szinnyei* irodalomtörténeti repertoriuma rekeszti be a füzetet. — A „Keresztény Magvető” kolozsvári unitárius folyóirat január-februári füzeté igen tartalmas. Gr. *Kunn Géza* „Nabarza” istennéről értekezik. *Kovácsi Antal* fordításban *Renan* újabb művéből mutat be egy részt, mely a *Jézus utáni százötven év*ről szól a kereszténységről; *Rediger Géza* „A biblia hitelességéről” ír cikkeket, *Kissgyörgy Sándor* történeti leírást nyújt a *kénosi unitárius ekkleziájáról*, stb.

Uj zeneművek. *György Vilmos* „Az öreg beres” című népszimfonikán tizenhárom kedvelt dalát adta ki két füzetben *Szentirmai Elemér* énekhangra és zongorakísérettel. Megjelent *Táborcsy* és *Parsch* zeneműkeskedésében, s ára az 1-ös füzetnek 1 frt 50 kr, a 2-iknek 1 frt.

Nemzeti színház. E hó 8-án volt *Szigligeti* születésnapja, s a nemzeti színház e napon kegyelettel emlékezett meg drámairodalmunk e korsorus jeleséről. „A trónkereső” című tragédiája került színre, részben új szereposztással, nagy közönség előtt s a nézőtér teljes kivilágítás mellett. Felelőnk nagy hatással játszott a *bűnbánó* *Pradszala* szerepét; *Jászay Mari* Juditot, *Fáy Szeréna* k. a. *Rózsát*; s mindenik zajos tapsokat nyert. Nagy *Imréné* *Borics* egyik legjobb szerepe. Általában az előadás nagy gondallal folyt le.

KÖZTÉJÉZETEK ÉS EGYLETEK.

A magyar tud. akadémia márcz. 6-iki ülésén három felolvasás volt, kettő a történelem, egy pedig a bölcsészet köréből.

Gyárfás István, a kunok történetének jeles bűvára, a *jászok*ok belételeiről és szervezetéről olvasott föl nagyobb tanulmányt, mely az 1400—1542. évi időközre vonatkozik. Megismerteti ebben a hadi szervezetet, a közigazgatást, a főméltsóságot, adókat, igazságszolgáltatást, a bírtok és személyi viszonyokat stb. Megemlíti egy *jászsági kapitánysághoz* való örökösödési jog iránt 1484-ben lefolyt pert, azon kérdés felett: hogy a kapitány családja fiágon kihaltával átszáll-e a kapitányság a leányára is, vagy az oldal fiágra megy át? Az ítélet a kapitányságot az oldal fiágra adta át.

Szentkláray Jenő, mint végül, a *délmagyarországi német telepítések*ről igen érdekesen értekezett. Előadta, hogy *II. József* mily buzgalommal fejtett ki a török hódoltság után pusztán maradt déli vidék beépítésénél, de úgy, hogy ne magyarok jussanak e termékeny földre, hanem egy darab új Ausztria képződjék ott is, hű németekkel. Rendkívüli kedvezményben részesítette a települő családok, kiket egész német földön toboroztak, s kiknek gyűlékezése oly nagy volt, hogy *Nemetsországban* orszákkal is viszárvartandókat öket és a papok a szöszékről beszéltek a kivándorlás ellen. A települők *Bécs*től kezdve ingyen szállították, kellő pénzt kaptak, mindenféle gazdasági szerrel, vetőmaggal ellátott házak vártak rájuk, s fölmentették a katonaszkódiástól. Persze, a magyarsággal senki sem gondolt, azaz, hogy épen a német telepítésben volt kifejezve a nagy gond a magyarok ellen. A települők főképp a *Rajna* környékéről valók. Dél-Magyarországon már 1716. évben telepedtek le a németek. Azonban az első rendszeres telepítés az 1763. febr. 25-én kelt gyarmatosítási patens”-sel veszi kezdetét. *II. József* 1784—1786 ig 7600 német családot 38,000-re menő lélekszámmal telepített Magyarországra, mi az államnak négy millió frtjával került. E családok közül 2988 a dél-magyarországi vármegyék különféle községeibe nyert szállást. Ezekre a kincstár, ha csak 500 frtot számítunk is egy-egy családra, 1,494,000 frtot adott ki. A települők által elfoglalt kincstári praediumok elvesztett jövedelme pedig harmadfél millióra tehető. *II. József* alatt megkezdődött lett a dél-magyarországi lakosság száma a német telepítések által. E bevándorlások a magyar koronai és nemesi birtokokon történtek, ugyanazon pénz segítségével, mely a bécsi államkincstárba e birtokok árveréséből gyűlt össze. A bevándorlókat úgy szeretik feltüntetni, hogy azok civilizációját hozták magokkal; de *Szentkláray* sehol semmi nyomát nem látja ennek, legfeljebb helyi hatása volt gazdálkodásuknak. Politikai küldetésüket sem teljesítették. A dél-magyarországi németiség mind jobban beolvad a magyar államiság szellemébe. Minél vagyonosabb, annál

inkább magyarosodik, s hogy gyermekeik megtanulják a magyar nyelvet, magyar vidékre küldik.

A felolvasás élénk tetszést aratott, s ezután *Sztankó Elek* selmeczbanai tanár tartott bölcsészeti fejtegetést ily czimem: „Haladásunk és az emberi boldogság”, de az idő rövidsége miatt csak egy kis töredékét mutathatott be abból.

A természetudományi társulat közelebbi fölolvásó ülésén dr. *Horváth Géza* értekezett a görögök „*phthéir*” nevű szőlőpusztító rovaráról. A tudósok sokat találtak, melyek rovar lehetett és ez újabban meg a filloxerára is gondoltak; de ezt a görögök nem ismerhették, mert a filloxera szabad szemmel nem látható és mert be van bizonyítva, hogy csak újabb időben került Európába Amerikából. Az értekező szerint a *phthéir* nem más, mint a Földközi-tenger vidékein nagyon elterjedt *dactylopius vitis*. Második értekező dr. *Billitz* Vilmos volt, ki azt mutatta ki, hogy a mustot meg lehet fosztani viztartalmától s vastag szörp alakjában előállítani, mely vízzel hígítva ugyanolyan mustot ad, minő az eredeti volt. A harmadik értekező dr. *Ónodi D. Adolf* a kutya bonczanáról tartott előadást. A fölolvásokat választmányi ülés követte, melyben új tagot ismét 53-at vettek föl, úgy hogy a tagok száma most 5515.

A képművészeti társulat választmányának legutóbbi ülésén *Perlaky Kálmán* igazgató beadta lemondását, azt hozva föl okul, hogy igazgatói állása oly sok teendő mér rá, hogy egyéb teendőit nem teljesítheti. A buzgó igazgató lemondását azonban a választmány nem fogadta el, s fölkérte őt tisztsége további viselésére.

A képművészeti akadémia fölépítésére a közoktatásügyi miniszter telket kért a fővárostól. A sugárút melletti *Bajza* utcában, több mint 4000 négyzetöglöny telket jelölt ki e czélra a fővárosi középítési bizottság. A miniszter meg az akadémia fölépítése előtt festészet iskolát akar állítani, s ennek vezetésére a müncheni akadémia egyik hírneves tanárát, *Reuczer* Gyula hazánkfát szólította föl, ki mely közzététel fogadta a fölívást s megígérte, hogy a jövő hó elején a módok és föltételek megbeszélésére haza jön.

MI UJSÁG?

A *Krisztus-képet* napokint többen nézik háromszékre. E hó 7-én 3781 fizető látogatója volt s ezernél többen, kik tagsági jeggyel mentek. A tolongás oly mérvet emelt, hogy este a kép előtti korlátokat is szétörték, s rendőroket kellett hozni, hogy a tömeget vissza lehessen szorítani a képtől. Ezalatt az ablakokon át az utcáról új korlátokat vontak föl s nagy munkával sikerült az új korlát föllállítását. E közben a jegykeszlet természetesen fölgyűsztetődött. Az áramlat azonban kevésbé tartott. Fájdalom, napról-napra kevesebb a remény, hogy a remekmű nálunk maradjon. *Sedelmayer* öt év előtt még alkudozni sem akar megvételre iránt. Öt évet szánt rá, hogy a kilöföldön bemutatassa. Angliában egy egész évig akarja hagyni. A képhez készített tanulmányokból e napokban több részlet Budapestre hozottatik Munkácsy, s azok szintén ki vannak állítva a műcsarnokban. Egyik vázlat az egész képet tünteti föl s ez a kompozíció alapjául szolgálhatott. Öt tanulmánykép a *Krisztus-főt* ábrázolja, mind egyiken más-más kifejezéssel a lelki nagyságnak. A többi alálól szintén vannak vázlatok. Ezek a tanulmányokon kívül egy nagyobb virágkép is van Munkácsytól a gyűjteményben. Az egész kiállítás 15 műből áll. A kép körül napról-napra fokozódik a tolongás; e hó 8-án 6000-nél több volt a látogatók száma. A teremben rendőroket kellett föllállítani. A képművészeti társulat a jövedelemből 24 százalék illeti, s ez már több 20,000 frtnál, holott az évi költségvetésben a műcsarnok tiszta jövedelme 4000 frtra van téve. A teravázusi kerületi adóbizottság *Sedelmayer* párisi műárusra a kép kiállítása után járó jövedelem után ezer frt adót vetett ki.

Munkácsy e hó 10-én utazott el Budapestre Párisba. Az utolsó napok ép úgy a kitüntetések sorozatát foglalták magukban, mint az előbbi napok. A szülővárosban, *Munkácsy*on töltött napok fényesen beleszóvdtek e három hét ünnepeibe. A nagy művésznek szülővárosába érkezett azzal is megülték, hogy *Literaty* képviselő, az ünnepeknek főrendezője, kieszközölte, hogy e napok alatt szünetelt az adó-végrehajtó. E hó 3-án leplezték le a szülőháza illesztett emléktáblát. Az emeletes ház lobogókkal, virágokkal volt díszítve. Nagy közönség gyűlt össze, elítelve *Munkácsy*t. A művész és neje számára emelvény volt készítve, s ott foglaltak helyet. *Literaty* képviselő mondott hatóság beszédet, melyre *Munkácsy* meghatva válaszolt. A dalegylet élénkelte a

Királynékné Párisban. Ó felsége az angolországi vadászatokról visszatérőben, e hó 7-én reggel Párisba érkezett s a „Hotel Bristol”-ban szállt meg *Hohenfels* grófnő név alatt. *Nóvére*, *Mária* volt nápolyi királyné, s *fitestvére* *Lajos* bajor herceg már előbb megérkezett Párisba. Ó felségénél az osztrák-magyar követség és konzulság tagjai tisztelegtek. Az időzés egy hétre van szabva. *Királyné* először is a boulognei erdőben tett hosszabb sétát.

József főherceg családja Fiumében. A főhercegi család fumei tartózkodása nagy elevenségégen van az ottani életre. *Klotild* főhercegnő e hó 7-én az állami leányiskolát látogatta meg, s megte-

himmuszt, s aztán meglekintették a ház belsejét. Az ünnepek végével érkezett meg a vasútról *Jókai*, kit nagy éljenzéssel köszöntött a közönség. Az ünnepek látványosságát emelte a környékbeli népviselet bemutatása. Ezután a várost s a várat tekintették meg a vendégek, onnan pedig a diszlokamára tértek, mely lelkes felkötözések közt folyt le. *Jókai* politikai színezetű beszédet mondott, üdvözölve *Munkácsy* városát, mely hazánk történetében oly nagy tért foglal el; aztán a vidéket lakó orosz-magyarok emlékeztet meg, kik mindenkor szövetségeseink voltak, s lelkesen említé a népek testvériség szeretetét. Mint hajdan a názáretbeli világ-újraalkotó a szeretet választását hirdette, úgy hirdetjük ma a testvérszeretet politikáját, és a hogy az győzött, fog győzni ez is. Róma elpusztult s *Pilátus* emléket az a pohár viz tartá föl, a melylyel kezét megmosta, de a testvérszeretet világalgató politikája megmarad, mert az államférfi bölcseségével, a költő hittel, s a festő eszével küzd érte. *Munkácsy* meghatva köszönte meg a szülővárosát által nyújtott megtisztelést. *Pulszky* Ferenc azt kívánta felköszöntőjében, hogy *Munkácsy* fesse meg a honfoglalás jelenetét, mely az ezredéves ünnepre az országházat díszítené. Este még táncvigalom következett. Másnap történt az elutazás, kifogyhatatlan ovációk közt. *Munkácsy* a városi színpad részére 300 frtot adott, a közművelődési egyletnek és *sárospataki* szépművészeti muzseumnak pedig megígérte, hogy elküldi műveinek metszeit. A társaság e hó 5-én érkezett vissza Budapestre. *Munkácsy* a hátralévő napok alatt látogatókat tettek az ismerősökönél. E hó 6-án *Ligeti* Antal jeles művészünk a *Frohnér*-szállóban pikniket rendezett tiszteletükre. Az ünnepek utolsó mozzanatát e hó 9-én az országgyűlés lakomája képezte. A főrendek és képviselők házi tagjai rendezték ezt a Európá szállóban. Az asztalnál a művész a főrendház elnöke, *Majláth* György országbíró, és a képviselőház elnöke, *Péchy* Tamás közt ült. Az egybegyűlt társaság teljesen képviselte a törvényhozás két házának minden elemét. *Tiszamiszertelen*ek, kit ily alkalmakkor csak ritkán lehet látni, szintén megjelent. A felköszöntések igen érdekessé váltak.

Trefort miniszter a művészetek első pártfogója, a királyt éllette. *Majláth* György szép beszédben éllette a művészt, kit oly bizséken üdvözöltünk, s kit oly nehéz szívvel bocsátunk el. *Péchy* Tamás arra hivatkozott, hogy még nem régebben is a külföld azt tartotta, hogy a magyarok a művészetben ott vannak, a hol századok előtt. Most azonban már el kell ismerniök, hogy a világ legelső művészei közt egy magyar ember áll. *Munkácsy*, ki egész szöknökké lett az ünnepek alatt, a művészet nevében köszönte meg a lelkesülés nyilatkozatát, melyek a törvényhozó testületnek a magyar művészetek iránti szeretetét tolmácsolják. *Bucsupoharát* a házára és törvényhozó testületére üritette. *Tiszta* miniszterelnök figyelemreméltó beszédet mondott. Az ősz haj — úgy mond — nem jele a lelkesedni nem tudásnak. *Mikor* neki fekete haja volt, akkor is voltak ünnepek, kikért nem lelkesült. Azok a magyar emberek, a kik elsőrangú művészek voltak bármilyen téren, vagy megtagadták magyarságukat, vagy magokra hagyták országolni. Ily művészekért nem lelkesül. De lelkesedik ma, midőn egy elsőrangú művészt lát, ki a mig fáradságos munkát végzett, nem hirdette, hogy ő magyar, de minél feljebb emelte lángesze, annál hangosabban vallotta, hogy ő magyar. *Jókai* elmondta, hogy *Munkácsy* a honalapítás jelenetét meg akarja festeni. E kép megalkotásáért emelte poharát. *Haynald* bibornok a művész nejeére mondott köszöntőt. Még több felköszöntő is volt.

E hó 10-én délelőtt a főváros polgármesterei jelentek meg a művésznél s ányújtották neki a a diszpolgári oklevelet. Arad város szintén diszpolgárrá választotta a művészt. Az elutazás delután történt meg a lehető legmelegebb bucsuzás közt.

Királynékné Párisban. Ó felsége az angolországi vadászatokról visszatérőben, e hó 7-én reggel Párisba érkezett s a „Hotel Bristol”-ban szállt meg *Hohenfels* grófnő név alatt. *Nóvére*, *Mária* volt nápolyi királyné, s *fitestvére* *Lajos* bajor herceg már előbb megérkezett Párisba. Ó felségénél az osztrák-magyar követség és konzulság tagjai tisztelegtek. Az időzés egy hétre van szabva. *Királyné* először is a boulognei erdőben tett hosszabb sétát.

József főherceg családja Fiumében. A főhercegi család fumei tartózkodása nagy elevenségégen van az ottani életre. *Klotild* főhercegnő e hó 7-én az állami leányiskolát látogatta meg, s megte-

